

OTDK-dolgozat

2025

Kis Zoltán Patrik

Magyartanár; történelem és állampolgári ismeretek tanára osztatlan mesterképzés
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Nagy Georgina

Magyartanár; média-, mozgókép- és kommunikációtanár osztatlan mesterképzés
Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

Kép - hang - szöveg Babits Mihály Jónás imája című versének tanítása során

Témavezető: Dr. Sebők Melinda egyetemi docens

Bevezetés

Dolgozatunk célja, hogy egy adott mű alapján, név szerint Babits Mihály *Jónás imája* című verse alapján hogyan lehet felhasználni egy tanóra keretein belül a szöveg mellett (amely elengedhetetlen egy irodalomórán) a képet és a hangot. Dolgozatunk négy fő részből áll: négy tankönyv bemutatása, amelyekben Babits Mihály és a *Jónás imája* megjelenik, a vers elemzése szakirodalmak alapján, a modern eszközök bevonása az irodalomoktatásban illetve a megtartott tanórák eredményeinek összegzése, ismertetése. A kutatásunk fő célja, hogy a szöveg felhasználása mellett a vizuális és auditív segédanyagot is felhasználva a tanórákon, jobban felkelthetjük a tanulók érdeklődését egy adott költő, ebben az esetben Babits Mihállyal kapcsolatban, az adott iskola karakterétől függetlenül. Egy olyan óratervet és ehhez tartozó digitális prezentációt dolgoztunk ki, ahol a szövegcentrikusság mellett nagy mértékben található kép- és hanganyag. A bemutató tanórát három különböző típusú oktatási intézményben tartottuk meg: egy állami elitgimnáziumban, egy egyházi fenntartású gimnáziumban és egy alternatív gimnáziumban. A tanulók minden tanóra végén egy kérdőív kitöltésével reflektáltak az óra módszereire, felhasznált anyagaira, feladataira és saját tapasztalatokra. Alaphipotézisünk az volt, hogy ezzel az óratervvvel olyan órát tudunk megtartani, hogy a tanulók előzetes tudás nélkül is közelebb kerülhetnek Babits életéhez, munkásságához, és ezt a különböző segédanyagok segítségével tudjuk elérni. Külön szeretnénk megemlíteni, hogy mi harmadéves tanárszakos hallgatók vagyunk, tehát tanítási gyakorlaton nem voltunk még sosem.

Babits Mihály a közoktatásban

Babits Mihály az utóbbi évtizedekben kiemelkedően fontos lett a magyar közoktatásban. Babits költő, író, műfordító és irodalomtörténész volt, szóval kijelenthetjük, hogy több műalkotás is hozzá köthető. Az Oktatási Hivatal által kiadott tanmenetben több műve a kötelező törzsanyagban található: *In Horatium*, *A lírikus epilógja*, *Esti kérdés*, *Jobb és bal*, *Mint különös hírmondó...*, *Ősz és tavasz közt*, *Jónás könyve*, *Jónás imája*. Megemlítenek műveket az ajánlott részben is, mint például a *Húsvét előtt*, *Csak posta voltál* vagy a *Balázsolás*. Ahogy láthatjuk is a *Jónás imája* a törzsanyagban található, viszont az a tapasztalatunk, hogy ezt a költeményt nem nagyon szokták fontosnak tartani, és néhány mondat erejéig foglalkoznak vele. Úgy gondoljuk, hogy ez nem megfelelő gondolkodás, mivel azon a véleményen vagyunk, hogy a *Jónás imája* egy kiemelendő műve Babitsnak, mivel egy szenvedő embernek az utolsó fohászatát láthatjuk benne, aki még utolsó erejével is küzd, az akadályok ellenére is. A következő fogalmak szoktak megjelenni a költővel kapcsolatban az oktatásban: bergsoni időszemlélet,

újklasszicizmus, prófétaszerep, létösszegzés, (ön)íronia. Több fogalmat is társítanak hozzá, viszont ezek azok, amelyek a legjellemzőbbek és visszatérőek. Természetesen azt is elmondhatjuk, hogy érettségi követelményrendszerben állandó szerző volt, a kötelező szerzőkhöz tartozott. Először hat kötelező szerző volt, ők a következők: Petőfi Sándor, Arany János, Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső és József Attila. Ehhez a hathoz tettek hozzá négy szerzőt még 2024-ben, még pedig Vörösmarty Mihályt, Jókai Mór, Mikszáth Kálmánt és Herczeg Ferencet. A következő témák szoktak nagyjából megjelenni tételként Babitscsal kapcsolatban a szóbeli érettségien: *Levelek Írisz koszorújából*, ars poeticája, háborúellenes költeményei és a *Jónás könyve*.

Tankönyvek elemzése

Babits Mihály megjelenése különböző típusú irodalomtankönyvekben

Az irodalomtankönyvek a tanárok és diákok számára egyaránt segédeszközök, melyek munkájukat segíteni vagy nehezíteni is tudják. Több használatban lévő tankönyvből hiányzik, hogy kreatív feladatok által kritikai gondolkodásra ösztönözzék a diákokat, s hogy a műértelmezés élményszerzéssé tudjon alakulni bennük. Sok esetben nem elegendő a vizuális anyagok megjelenése, mely felkeltheti a tanulók figyelmét, kiegészít egy adott témakört. A fejezetek egyhangúsága, a túl részletes életrajzok, az előre megadott válaszok nem engedik, hogy a diákok igazán elmélyedjenek egy adott témakör megismerésében. A tankönyvek nyelvezete a fiatal diákok számára sokszor annyira bonyolult, s olyannyira távol áll saját nyelvhasználatuktól, hogy elidegenednek magától a tantárgytól, vagy a tankönyv használatától.

Születtek már azonban az elmúlt évtizedekben olyan irodalomtankönyvek, melyek tekintettel vannak arra, hogy az irodalomoktatás megváltozott, így más módszerekre is szükség van. Az IKT eszközökre szintén hangsúlyt helyeznek, melyek elengedhetetlenek, átalakult digitális világunkban. Kutatásunk során összevetettünk olyan tankönyveket, melyek vizuális és auditív anyagok, szerkesztettség és módszerek tekintetében javarészt eltérnek egymástól, ezért érdemes őket külön-külön is jobban megvizsgálni.

Dolgozatunkban szeretnénk bemutatni, hogyan is jelenik meg Babits Mihály életműve, ezen belül is a *Jónás imája* című vers, különböző tankönyvekben. Kitérünk arra, hogy az egyes tankönyvek, milyen szempontok alapján elemzik a verset, van-e vizuális anyag, melyet beépítettek, annak érdekében, hogy közelebb tudják hozni a diákokhoz a művet, illetve Babits munkásságát. A vizsgált tankönyvek az alábbiak: Pethőné Nagy Csilla: *Irodalom 11*, Füzfa Balázs *irodalom_11*, *Színes irodalom 11*, *Irodalom 11*.

Pethőné Nagy Csilla: Irodalom 11.

Pethőné Nagy Csilla tizenegyedikeseknek szóló tankönyve kompetencia alapú, főként a képességek és készségek fejlesztésére irányul. Feladatait tekintve kreatív megoldásokat alkalmaz, melyekkel a diákok problémamegoldó készségét fejleszti. Felépítésében kronologikusan halad, irodalomtörténeti jellegűen, ennek ellenére mégsem unalmas, a fejezetekbe folyamatosan bekerül a kortárs irodalom is. Nem a lexikális ismeretek felhalmozására helyezi a hangsúlyt, hanem az olvasás élményének befogadására és az értelmezési készségek fejlesztésére.

A tankönyv módszertani szempontból rendkívül gazdag és változatos. Feladatai elősegítik a kreatív műfeldolgozást, formálják a csoportmunkához szükséges készségeket, melyek a diákok kritikai gondolkodását támogatják. A tankönyv fejezetei követik a RJR modellt – ráhangolódás, jelentésteremtés, reflektivitás –, amelyet a feladatok szintjén is színekkel rendeztek, hármas egység szerint. Nem csupán az ismeretek átadására és az egyirányú kommunikációra épít, hanem olyan értelmezési és reflektív gondolkodást ösztönző stratégiákat próbál meg kialakítani, amelyek párbeszédet teremtenek a diák és a szövegek között. Ezáltal támogatja az önálló olvasási és tanulási folyamat fejlődését. A tankönyv a tanulók mellett persze a tanárok munkáját is nagymértékben segíti. A tanár és a diákok órai munkájának megtervezéséhez választékos és interaktív lehetőségeket kínál fel, amelyek különböző munkaformákat, módszereket és eszközöket foglalnak magukban. Ezek lehetővé teszik a pedagógus számára, hogy diákközpontú, interaktív, kritikai gondolkodást fejlesztő, problémaközpontú tudjon tartani. Különösen nagy hangsúlyt fektet a kooperatív tanulási formákra, amelyek elősegítik a szociális és kommunikációs készségek fejlődését. A tankönyv számos vitaindító és véleményalkotást ösztönző feladatot tartalmaznak, amelyek hozzájárulhatnak a vitakultúra fejlesztéséhez, támogatják az önálló gondolkodást és az önkifejezést, ráadásul erősítik az anyanyelvi kommunikáció kulcskompetenciáit.

Kiemelendő a tankönyv színek-rendszer, tördelése, amelyről elmondható, hogy kiválóan szerkesztett, az ismeretanyag nagyon jól átlátható, ami elősegíti a fejezetekben való könnyű eligazodást. A könyv a vizuális anyagok tekintetében is rendkívül gazdag: rengeteg illusztráció, táblázat, gondolattérkép segíti hozzá a diákokat a mélyebb megértéshez.

Babits Mihály életműve egészen hosszan, ötven oldalon keresztül van bemutatva. A tankönyvhöz megszokott módon kronologikusan halad az események sorozatában. Az ismeretanyag nagyon gazdagnak mondható, de egyáltalán nem egyhangú, mert rengeteg színes

feladattal egészül ki. Babits munkásságát szakaszokba rendezve, kötetei alapján vázolja fel. A fejezeteket inkább Babits lírai munkássága hatja át, kivéve *A kutya* c. novella, *A hazugságok paradicsoma* c. esszé, és a *Jónás könyve* c. elbeszélő költemény megjelenése. A fejezet elején Nemes Nagy Ágnestől láthat az olvasó egy idézetet, a diákhoz pedig máris az a kérdés intéződik, hogy mik a saját reflexióik az olvasott idézettel kapcsolatban. Ebből láthatjuk, hogy a tankönyv a tanulók önálló gondolkodásának fejlesztésére is hangsúlyt helyez. A fejezet eleje röviden ismerteti Babits helyét az irodalmi kánonban, így hívja elő a tanulók előzetes tudását. Ami a Babitsi életrajzot illeti, olvashatunk egy rövidebb életrajzi összefoglalót, de csak az ötödik oldalon, miután ismertette a *Levelek Irisz koszorújából* című kötetet. Ez az eljárás, mivel az előre megadott bibliográfiai adatok később kerülnek elő kevésbé befolyásolja a művek megértését.

Nagyon fontos, hogy a fejezetekben folyamatosan megjelennek a segítő és kiegészítő illusztrációk, ábrák, festmények és táblázatok. Ide hozható példának több Babitsról készült fotó, Korb Erzsébet Danaidák című képe Babits azonos című verséhez kapcsolva, van Gogh és Guérin Írisz festménye, Rétfalvi Sándor feszület szobra és Joe Jonston Farkasember című filmalkotása.

Jelentős szerepet kapnak az élményalapú feladatok, amelyek az IKT-eszközök bevonásával, a kreatív írás gyakorlásával, a drámapedagógia módszereinek alkalmazásával segítik a diákok aktív részvételét és hatékony szövegfeldolgozását. Egyszerű, mégis eredményes eljárásokkal fokozható a tanulók motivációja és bevonódása. Ilyen élménypedagógiai feladat például a tankönyvben: Facebook-bejegyzés írása Babits Mihály Beszélgetőfüzetei című művéhez, fotóalbum és állóképek készítése a Messze... messze... című vershez kapcsolódóan, valamint a *Jónás könyve* egyes részleteinek dramatizálása. Emellett a tananyagot kiegészíti különböző internetes forrásokkal, például egy vers meghallgatásának linkjével.

Fűzfa Balázs: irodalom_11

A vizsgált tankönyvek között a legsajátosabb felépítésűnek Fűzfa Balázs irodalomtankönyvét tekinthetjük. A tankönyv egyértelműen az élményközpontú irodalomórát kívánja elősegíteni. Az irodalmi szövegeket nem lexikális adatok, vagy hosszas életrajzok alapján szeretné megértetni a diákokkal, hanem gondolkodtató feladatokkal, rengeteg színes képpel, festménnyel, világirodalmi példák behozásával. Szerkezetét tekintve kronologikusan halad, de folyamatosan összeveti az egyes műveket valamilyen kortárs irodalmi művel, (mely

sokszor igen kevésszer jelenik meg az irodalomórákon), vagy más korabeli írással. Azzal, hogy Fűzfa nem követ szigorú irodalomtörténetet a diákok felfedezhetik az összefüggéseket különböző irodalmi művek között. A költők, írók életrajzát olvasmányélmények által próbálja közelebb hozni, kiegészítve kreatív tanulói feladatokkal, melyekben önálló, kritikai gondolkodásra bírja a diákokat. A tankönyv vizuális anyaga rendkívül gazdag, alkalmazkodik a digitális világban információt szerző diákok igényeihez. A szerző internetes linkek, különböző filmajánlók segítségével szeretné közelebb hozni a tanulókhoz a műértelmezéseket, hiszen vizuális anyagok segítségével a szöveg új értelmet nyerhet.

Kiemelendő a tankönyv nyelvezete, mely nem követi a szokványos, nehezen érthető, bonyolult kérdések megfogalmazását, szóhasználatát eltér más irodalomtankönyvektől. A szerző fiatalos hangnemben fogalmazza meg a feladatok szövegét, melyek ösztönzik a diákokat a feladatmegoldásra. Kiemelnénk példának a következő feladatot, amely Babits Mihály *Jónás imája* című versében Jónás alakjának megértésére irányul: *“Esendőségében is mélyen emberi. Neked hogy tetszik ez a figura? Tetszik-e egyáltalán? Miért igen vagy miért nem?”* (Fűzfa 2009:120). A feladat pozitívumaiba tartozik, hogy a diákokat önálló gondolkodásra ösztönzi, kifejezhetik véleményüket az irodalmi szöveg hőséről, teret adva saját gondolataiknak.

A Babits Mihályról szóló fejezetben a vizuális élményre való törekvés már az első oldalon feltűnik, melyen a Farkas Pál által készített Babits-szoborral találkozhatnak a diákok. A tankönyv Babits munkásságának sokszínűségét mutatja be, nem a szigorú irodalomtörténet hatja át a költőről szóló fejezeteket. Tematikus egységekre bontja az életművet a következőképpen: *Szerep, személyiség, költészet; A közvetítés ars poeticája; Betegség és költészet; és Babits nemköltői életműve*. Ahogy már korábban említettük a tankönyv nagy mennyiségben tartalmaz vizuális segédanyagokat, azonban a Babitsról szóló fejezetben ezekre még nagyobb figyelem irányul. Már a kezdő oldalakon is festményeket, kötetborítókat, kéziratok láthatunk, melyek amellet, hogy megragadják a diákok figyelmét látványukkal, közelebb hozzák Babits életművét a diákokhoz. Habár a tankönyv nem tartalmazza konkrétan a költő életrajzát, a fejezetekben végig elejt olyan adatokat, melyek jelentősek az életmű során. Arra törekszik, hogy a diákok megismerjék Babits Mihály sokrétű munkásságát, beleértve próza- és esszéírói, lírikusi, fordítói, irodalomtörténész, filozófiai, valamint irodalomszervezői tevékenységét. A különleges az, hogy ezeket is vizuális anyagokkal kíséri megtenni. A *Jónás könyve* című költeményhez például bemutatja Babits kéziratát a szövegről, melynek látványa máris élmény a tanulók számára, hiszen nem a szokványos nyomtatott betűket olvashatják, hanem a költő kézírását.

Rendkívül fontos szerepet kap a tankönyvben, de kimondottan a Babits Mihályról szóló fejezetben is a kortárs irodalom, mely kulcsfontosságú egy irodalomórán. A diákok ezáltal nem csak megismerkednek kortárs szerzőkkel s műveikkel, de párhuzamba tudják őket állítani más korok műveivel, össze tudnak kapcsolni különböző századokban született írásokat. A tankönyv olyan más szerzőket épít be a Babits fejezethez, mint Varró Dániel, *Mozi* című versével, Bodor Bélát, *Babits Mihály-palimpszeszt* költeményével, a tizenkilencedik századból pedig Arany János versrészleteket, illetve Vajda János *Nádas tavon* művét.

A *Jónás imája*, mely kutatásunk központi eleme, a *Betegség és költészet* című fejezetben kerül elő először, s a verset máris különválasztja a *Jónás könyvétől*, majd röviden és a fiatal diákok nyelvhasználatára tekintve egyszerűen összefoglalja a mű fő mondanivalóját. Ezen kívül rövid szakirodalmi részletet is idéz e fejezetben Sipos Lajos irodalomtörténészről, hogy a diákoknak lehetősége legyen különböző értelmezések alapján megismerni a mű tartalmát. A vizuális élmény természetesen ennél a témánál is gazdagítja a tanulók látókörét. Egy színes ókeresztény festményt láthatnak Jónásról és a cethalról, mely azt a jelenetet vetíti előre, mikor Jónás a cethal szájában fogja végezni. Kiemelendő még, hogy a *Jónás imája* egész szövegét beemeli egy külön oldalon. Fűzfa a *Jónás imáját* Babits Mihály költészetének a legmélyebb szólamaként nevezi meg (Fűzfa 2009:120), melyet kutatásunk alatt mi is így értelmeztük.

Színes irodalom 11.

A napjainkban használt *Színes irodalom* Mohácsy Károly régebbi kiadású *Színes irodalom* tankönyve alapján készült el, mivel a szerző halála után szeretnék volna, ha a tankönyv továbbra is megmaradna. Jelenlegi tananyagfejlesztői Kiss Gabriella és Tankó Istvánné.

A kezdő fejezet egy Babits idézettel indul el *Keresztül-kasul az életemen* című művéből. A tankönyv szerkezetét tekintve kronologikusan halad, javarészt követi a szigorú irodalomtörténetet. Az olvasó először Babits Mihály már-már túl részletes, terjedelmében nagyon hosszú életrajzával találkozik, melyben túlnyomó számban jelennek meg az évszámok, ami sokszor zavaróan hat, mert nem olyan kivehető a feleslegesebb adatokból a tényleg lényeges anyag. Életművét tematikus egységekre bontja fel: Babits klasszikus modernség költői szerepétől kezdve a próféta szerep felvállalásáig. Babits első kötetétől az utolsóig haladunk időben előre, melyekről a tankönyv szintén nagyon részletes ismertetőt ad, az oldalak végén feladatokkal kiegészítve. Az első kötetrel kapcsolatban az alábbi feladatot adja meg: *“Olvassátok el az interneten az Óda a bűnhöz című verset! Vitassátok meg, értelmezhető-e az In Horatium testvérvéreseként!”*

A kreatív és kritikai gondolkodást fejlesztő feladat létrehozásának lehetősége alul marad ebben az esetben, hiszen a tankönyv már kész tényként tárja az olvasó elé, hogy melyik az a vers ami lehet, vagy éppen nem lehet az *In Horatium* testvérvérse. A diákok ilyen eljárás mellett nem feltétlenül tudnak belemélyedni az önálló műértelmezésbe. A kortárs irodalom jellemzően nem jelenik meg a fejezetekben, nem hoz példákat a Babitsról írt kortárs művekről sem.

A fejezetek tördelése, szerkesztése általánosságban véve átlátható és jól felépített, de rengeteg törzsszöveggel dolgozik, ami az oldalakon nagyon zsúfolt hatást kölcsönöz. Az olvasó első ránézésre szinte csak szöveget lát a néhány illusztráció között. Több szövegrésznek, például kiegészítő szövegeknek egy adott fogalom magyarázatához, stb. már nem is marad igazán sok hely az oldalon, ezért csak egészen apró betűméretben olvasható a szöveg.

Az IKT módszereket úgy próbálja bevonni, hogy nagyon sok fejezetnél hagy egy beszkennehető QR kódot, amelyet a diákok okostelefonjaik segítségével előhívhatnak. Ezek a kódok mindig egy adott vers mellett jelennek meg, így a szkennelést követően azt a művet tudják a diákok megnyitni művészi előadásban. Ezt a megoldást alkalmazza a többi szerzőnél is, amellyel lehetőséget ad arra, hogy a diákok auditív anyag meghallgatása során valamelyest közelebb kerüljenek a műhöz. A tankönyv vizuális anyaga bár lehetne gazdagabb, tartalmaz különböző festményeket, képeket például Babits híres Rippl-Rónai József által készített festményét, képeket feleségével Tanner Ilonával, kortársaival, interjú adása közben. A művekhez mindig próbál színes képeket hozzárendelni, ilyen a *Horatius portréja* festmény, az *In Horatium* műhöz kapcsolva, *Feltámadás; A selmecbányai főoltár táblája*, a *Húsvét előtt* című vershez *Balázs püspök a Balázsolás* című műhöz kapcsolódóan.

A *Jónás könyvét* táblázatos formában összeveti a bibliai Jónás történetével, verselését, szerkezetét hosszasan taglalja. Ezzel ellentétben a *Jónás imája* egy bekezdéses részben van kifejtve, s lényegében úgy beszél róla, mint a *Jónás könyvének* befejezéséről, nem elemzi külön műként. A gondolati egységekről, szerkezetéről ír, s arról, hogy Babits elfogadja prófétai szerepvállalását, ezt a kijelentését pedig néhány idézettel támasztja alá a versből.

Irodalom 11.

Ezen tankönyv több szerzővel is rendelkezik, tananyagfejlesztőjük Angyalné Volant Vivien. Elmondható, hogy felépítését, szerkesztettségét tekintve nagyon sok hasonlóság fedezhető fel az előbb bemutatott *Színes irodalommal*, hisz mindkét tankönyvet az Oktatási Hivatal adja ki. A fejezet nyitánya egy idézet, Babits *Curriculum vitae* önéletrajzi írásából. Különbség az előző tankönyvtől, hogy az idézett rész után két kérdést fogalmaz meg, melyekre

a diákoknak az elolvasott idézet alapján kell reflektálniuk. A kérdések az önálló gondolkodásra és a saját véleménynyilvánításra sarkallják a diákokat, melyek egy irodalomóra alapvető részeit kell képezzék. Az előző tankönyvhöz hasonlóan a fejezet eleje rendkívül hosszú életrajzzal nyit, sok olyan évszámmal kiegészülve, melyek nem feltétlen ragadják meg a diákok figyelmét. Szerkezetét tekintve kronologikusan halad, kortárs műveket nem ütköztet Babits műveivel szemben. A költő első kötetétől, az utolsóig jutunk el a pályaszakasz végére. A tankönyv minden nagyobb egység után feladatokat hoz általában hét vagy nyolc kérdésben a már azelőtt felvezetett kötetekhez, művekhez kapcsolódóan.

Szerkesztettségét, tördeltségét tekintve is nagyon hasonló a *Színes irodalomhoz*. Az ismeretanyagot itt is olyan hosszán írja le, hogy az olvasó több oldalon keresztül egybefüggő szöveget olvashat, mely nem feltétlenül köti le a tizenéves diákok figyelmét. A vizuális anyagok a szöveg sokasága miatt alacsonyabb számban érhetőek el, mint például a Fűzfa tankönyvben, de elmondható, hogy minden oldal tartalmaz legalább egy vagy kettő illusztrációt, festményt.

Az életmű bemutatásánál Babits portréján kívül Babits Adyval való közös képét láthatja az olvasó, a későbbi fejezetekben Babits esztergomi otthonában, idősebb korában a könyvtárban látható. Festmények terén megjelennek Rippl-Rónai József, Szőnyi István és Basch Edit alkotásai Babitsról, de tájképeket és más a vershez kapcsolódó ábrázolásokat is láthatunk, melyek a művek könnyebb értelmezhetőségét, az ahhoz való közelebb kerülést szeretnék elérni. Habár, mivel a szöveg túlnyomó többségben van nehezebb lehet elérni a diákok figyelmét néhány kép és illusztráció megjelenítésével.

A *Jónás könyve* fejezetben jelenik meg még néhány képzőművészeti alkotás, szám szerint három darab, melyeken Jónást kidobják a hajóról, a következőn Jónást kilöki a bálna a gyomrából, az utolsón pedig Jónás bujkálását látható egy tők fa alatt. Ugyanezen műhöz vizuális anyagként ide kapcsolja a *Jónás könyvének* kéziratát, mely megint csak a műértelmezés élményszerű befogadására törekszik. A *Jónás imáját*, az előző tankönyvhöz képest jóval hosszabban fejt ki az utolsó előtti fejezet. A műre úgy hivatkozik, mint Babits felvállalt önazonossága (*Irodalom 11 2022: 215*), ez a fejezet főcíme is. Az előző tankönyvhöz képest a művet nem vonja egybe a *Jónás könyvével*. Vizsgálja a vers felépítését, műfaját, s kifejti, hogy a *Jónás imája* a már később felvállalt prófétaszerep, a halálfélelem illetve az alkotás nehézségének összegzése.

Babits Mihály: Jónás imája - verselemzés

Babits Mihály eme verse élete végén jelent meg, és még kötetbe is felvette. Maga, a Jónás-história feldolgozásának terve 1938-ban merült fel, amikor a költő gégemetszés előtt állt. Jónás próféta történetének több változata is van, és ezeket ötvözte egy műbe, a *Jónás könyvébe* Babits. A történet arról szól, hogy Jónást elküldi egy bűnös városba, Ninivébe, hogy térítse meg őket. Ezekben a történetekben az egész város megtért, viszont Babitsnál a város csak pár lakója tér vissza Istenhez. Babits *Jónása* sokkal ironikusabb mint a bibliai történetben, és próbálja megérteni Isten cselekedeteit, és kérdőre is vonja. (Sipos 2002: 99) Általában *Jónás imáját* a *Jónás könyvéhez*, az elbeszélő költeményhez szokták csatolni. A *Nyugat* 1938-ban a szeptemberi számában a *Jónás könyvét*, míg a *Jónás imáját* 1939. decemberében jelentette meg a *Tükör*. Ennek a folyóiratnak a szerkesztője a verset a *Jónás könyve* részeként említi meg. Ezt a felvetést az utókor is megőrizte, mivel több műelemző is így fogta fel a költeményt, sőt a *Jónás könyvének* utóhangjaként, csatolmányaként definiálják. (Halmai 2007: 78) Viszont vannak olyan értelmező is a versnek, akik azt mondják, hogy le lehet választani az elbeszélő költeményről, és önálló műként is lehet elemezni. (Wirágh 2018: 75) (Sipos 2002: 100) Így ki lehet mondani, hogy a két mű közötti szövegbeli kapcsolata nem annyira egyértelmű. A folytatálagosságot és a megszakítottságot is lehet ezen a kapcsolaton érezni. Ha a „hallgató Jónás” belső szólamként fogjuk fel a verset, akkor lehet az elbeszélő költemény folytatása. A művek elbeszélőit lehet azonosítani, viszont az elmondható, hogy a fohászt egy magát Jónásnak valló beszélő mondja, és nem a bibliai Jónás. A 13. sortól a különböző hatalmak által hallgatásra kényszerített és a cethal által csapdában tartott próféta szerepét használja fel. (Wirágh 2018: 76) Nagy különbségnek tartják azt is a két mű között, hogy az imában megjelenik egy bizonyos személyesség váló filozófiai, hitbeli meggyőződés. (Sipos 2002: 100)

A vallásosság és a hit végigkísérte Babits életét. Már gyermekkorában hatással volt rá a vallás, mivel katolikus családban nevelkedett. Nagybátyja kanonok volt, vasárnaponként templomba járt, a nyarakat a kurdi plébánián töltötte. Egyetemista korában távolodott el egy kicsit a vallástól, mivel ekkor került közelebb a filozófiához. Az első világháború lezárásának időszakában jelenik meg a verseiben az Úr, viszont egyelőre csak közömbös, rejtőzködő Istenként. Az 1925-ös *Sziget és tenger* című kötetében már meg is vallja hitét, ahogy az *Örökké ég a felhők mögött* című versében olvasható: „Én katolikus vagyok”. Az 1930-as években kimondható, hogy a hitelvekhez, a különböző dogmákhoz kezdett el foglalkozni Babits. Ez tapasztalható is a *Balázsolás* című művében, amikor is felvette a Balázs-áldást. Halála előtt meggyóna bűneit, és az utolsó kenetet is felvette. Az biztos, hogy mind a kultúr- és dogma-

kereszténység végigkísérte életét a szerzőnek. Így kijelenthető, hogy a babitsi életmű egyik összefoglalója a *Jónás imája*. (Sipos 2002: 101)

A versnek műfajjelölő címe van, amiből ki lehet következtetni, hogy egy imáról, fohászról. A birtokos személyjel mutatja, hogy Jónás az alany. Viszont a mű megszólítottja kérdéses, mivel nincs megszólítva az Isten, pedig mindenki erre gondolna a műfaj láttán. Megjelenik az Isten, mint a *Gazda* viszont egyes szám harmadik személyben látható a versben. Érdekes az alany szerepe is, mert egy hasonlításban egyes szám harmadik személyben beszél magáról Jónás. (Halmai 2007: 79) Ez a bizonyos elbizonytalanodás a beszélő létével kapcsolatban, a vers felépítése, részei is ráerősítenek. Ilyen a régiesnek és mai nyelvhasználatnak nem megfelelő egyeztetés, mint például “hűtlen lettek”. A versben találhatók alliterációk is: “Hozzám - hűtlen”. A központozás részleges elhagyása a második részben és nagy számú sorátlépések is felerősítik ezt az érzést az olvasóban. (Halmai 2007: 79)

A vers jambusi sorokból, akár a korábbi költeménye, az *Esti kérdés*. Mindig teljes jambus az utolsó teljes versláb, leszámítva egy sort. A sorok belsejében találhatók ereszkedő lejtésű trocheusok és helyettesítő pirrichiusok is. Ez a szabályosság teljes mértékben babitsi. Például az öt- és hatlábú jambusi sorok válogatása, és ráadásul jelentést is belecsempészt a csonka hatos és teljes ötös jambusi sorok elhelyezésével. Ezek a bizonyos sorok szinte megfelelnek a verset. A mű első 12 sora egynemű, mivel nyolc sor csak spondeusokból és jambusokból állnak. A két versláb aránya itt majdnem 90 százalék. A maradék 14 sorban a jambusok és a spondeusok aránya csak 74 százalék, és a sorok fele csonka. Ezzel akarja mutatni az olvasónak, hogy az első rész majdnem szabályos, ezért a nyugalmat jelképezi, míg a második részben a nyugtalanságot társítja hozzá a szabálytalanság miatt. (Sipos 2002: 102) Ezt a bizonyos törést a soráthajlások használata is befolyásolja. A sorátlépés, vagyis enjambement annyit tesz, hogy a verssorok végével nem egyezik meg a mondathatár. Az első 12 sorban csak három ilyen példa van erre a jelenségre, ezek a következők: “patak / sodrának”, “verseim / csücskére”, “elszakadt / sövényt”. A szöveg második felében, a 14 sorban jóval magasabb számban van sorátlépés, összesen kilencszer. Például “hajdan / bujkálva”, “nem / három napra”, “bátran / szólhassak” Ezzel is próbálja hangsúlyozni a zaklatottságot és nyugtalanságot. (Sipos 2002: 103)

A huszonhat soros vers két mondatból áll összesen. Az első hat sor (első mondat) öndefinícióra vállalkozik és válaszol a lírai beszédhelyzetet, majd a második egységben, a hetedik sorától a huszonhatodik sorig (második mondat) egy könyörgést olvashatunk, amely egy óhajtó mondat. (Halmai 2007: 79) Ahhoz, hogy 26-ot kapjunk 3,333....-mal megszorozni a 6-

ot. Ez a végtelen szám lehetséges, hogy az ember és az emberfölötti (Isten/nyelv/hagyomány) közti távolságot szeretné jelképezni, amely egy hatalmas végtelenség, és gazdagság lehet. (Halmai 2007: 80) Az első hat sorban ismerteti a szerző olvasóval, hogy hozzá "hűtlen lettek a szavak", emiatt a nyelvet nem tudja irányítani, és ezzel is lehete magyarázni a központozás hiányát is. (Wirágh 2018: 76) A következő sorokban pedig megoldásként a vallás, Isten felé fordulásban látja. *Jónás* keresi a *Gazdát*, vagyis az Istent, hogy az ő eltévedt lelkét helyes útra terelje. A vers beszélője abban reménykedik, hogy az Úr segítséget nyújt neki, és megajándékozza a saját költői mondásával, amikor is azt kéri, hogy bárcsak a Biblia lenne verstaná. Azaz azt óhajtja az Istentől, hogy az ő segítsége által a költészete és saját szavai is elnyerjék a megfelelő tekintélyt. (Cseke 2008: 133) Ez a *Gazda* először az 1924-es *Ádáz kutyám* című versben jelent meg. Itt az Úr egyszerre büntető és gondoskodó Isten, és szinte kiismerhetetlen, viszont a *Jónás imájában* más már a helyzet. A *Gazda* a gondoskodás megtestesítője, és ezt vissza lehet vezetni a szónak a középkori jelentéséhez. Egy olyan Istent lehet látni a költeményben, aki a létezés végső oka, ő a Teremtő, aki rendelkezik az emberek élete felett. (Sipos 2002: 104) Kiemelendő, hogy Babits szerint csak akkor teljes értékű a szó, ha van egy másik, aki hitelesíti a szinte már lehetetlen és abszurd beszédet. Párhuzam lehet vonni más költők verseivel ezzel kapcsolatban. Például Pilinszky János költeményében, az *Apokrifban* ez olvasható: "Hazátlanabb az én szavam a szónál! / Nincs is szavam.". József Attila *Reménytelenül* című versében is láthattunk ilyenre utalást: "Fáj a szívem / A szó kihül. / De hát kinek is szólannék - -" (Cseke 2008: 133) Babits Mihálynál lehet érezni valamiféle fájdalmat, sebzettséget, ugyanis a vers alapján inkább átadná magát egy fölötte álló hatalomnak, és feladná a saját szavait felett rendelkező költő szerepéről. Valamiféle megadást és hűséget, vagyis vágyát lehet érezni a vers szövegében. A költő egy csüggedt belső hang felvállalását jeleníti meg a költeményében, melyet emberi szavakkal nem lehet kifejezni, pedig mindig kifejezésre vár. Az a szükség, hogy szólhasson, az Isten közelségének köszönhető, ezáltal juthat el a lírai én a saját szavaihoz. A szólásnak eredetinek kell lennie, de nem újat kell mondani, hanem az eredet érdekében, vagyis az Úr miatt kell kifejeznie magát a beszélőnek. (Cseke 2008: 134) Eme ok miatt lehet látni, hogy a szöveg későbbi részében a lírai én kijelenti, hogy egy bizonyos prófétai szereppel azonosul, így ő egy emberfölött álló hatalom (*Gazda*) mondandójának a közvetítője. Vagyis az ember a szavakat csak használatra kapja, hogy a rábízott feladatot, küldetést végrehajtsa a beszéd segítségével. Ez párhuzamba hozható a *Jónás* könyvének utolsó énekével, ahol a következő olvasható: "A szó tiéd, a fegyver az enyém. / Te csak prédikálj, Jónás, én cselekszem." Így elmondható, hogy az Úr Igéjének hangadója Jónás, ami megegyezik a versben olvasottakkal. (Wirágh 2018: 76) Az is nagyon fontos különbség a két mű között, hogy a *Jónás*

imájában nem is próbálja megérteni az Istent a lírai én, ami ellentétben áll a *Jónás könyvével*, mivel ott kísérletet tesz arra Jónás, hogy megértse az Úr cselekedeteit. (Sipos 2002: 104)

A fohásban létebeli biztonság iránti vágy látható (“Óh bár adna a Gazda patakom / sodrának medret”), és stabil bizonyosságot is szeretne költői munkásságával kapcsolatban, ahol Isten lenne mesterségének alapjának (“bár verseim /csücskére Tőle volna szabva rím / előre kész, s mely itt áll polcomon, / szent Bibliája lenne verstanom”). Egy adott képességet szeretne a lírai én megtalálni, visszanyerni ami nem más mint a “régi hang” és a “bátran” szólás. A mű befejező részletét (“beszéljek és meg ne haljak”) többféleképpen is lehet értelmezni. Először is van a szó szerinti értelmezése, vagyis a beszéd képességének vágya egyenlő az életben maradás kíváncsiával, mivel az ember amíg él, addig tud beszélni. A második értelmezés a nyelvfilozófiával kapcsolatos. Eme felfogás szerint a nyelvet mint egy személyiséget alkotó, világot valóra váltóként látják. Harmadszor pedig a felejtés allegóriájaként olvasható, ahol az ént elnyeli a sötétség. Ez az értelmezés bevonja a következő sorokat is mint metafora: “mielőtt egy mégvakabb és örök / Cethal szájában végkép eltűnök”. (Halmai 2007: 80)

A vers elején megjelenő *patak* motívum nagyon fontos, mert rengeteg műben felismerhető ennek a természeti képnek a kiemelkedő jelentése. Más versekben így is megjelenhet: *forrás*, *tenger*, *folyó*. Több jelentést is magában hordozhat ez a kép, ebben a versben szám szerint 3 jelentést hordoz magával. Babits ezt a természeti képet hasonlatként szemlélteti az olvasóval. Először is a szóból kiindulva, egyszerű természeti képként látható, és a különböző kifejezésekkel rá is erősít: “ár”, “sodor”. Másodsor, ha a szöveg második felében lévő *tenger* képpel összekapcsoljuk, az élet körforgásának fogható fel, a születéstől a halálig, vagyis a kezdettől a végig. Harmadsor pedig a *patakot* a *beszéd folyamatával* összehasonlítva a saját költői pályáját szemlélteti. Vagyis bemutatja, hogy vesztette el a szavak feletti hatalmát, a szavak közötti “harmóniát”, és ezt csak a *Gazda* segítségével tudja visszaszerezni. (Sipos 2002: 104)

A vers második felében a *hal/Cethal* képe a kiemelendő. Itt a vállalásnak a problémáját lehet észlelni, és nem utolsósorban a szenvedést. Először is személyes jelentése van ennek a motívumnak, Babits itt a végzetes betegségére, a közeli halálra utal. Viszont van ennek egy sokkal árnyaltabb jelentése. A költemény szövegéből megismerhetjük a lírai én történetét, ahogy szenved, és nem kéri az Istentől, hogy szabadítsa meg ettől a szenvedéstől. Hanem inkább azt a küldetését akarja végrehajtani a beszélő, amit az Úr rá bízott. Az látható, hogy sokkal fontosabb Babits számára az írástudó státusza, hogy ő szólhasson bármilyen nehezítő körülmény ellenére is. (Sipos 2002: 105)

A versben a témájából kiindulva felismerhető a bibliai hagyomány. Párhuzamba hozható Jóbbal, mivel ő is, akár Jónás egy olyan hős, akit tragédiák vesznek körül. A Jób könyvében ekképpen jelenik meg: “Atyámfiak hűtlenül elhagytak mint a patak, a mint túláradnak medrükön a patakok”. Látható, hogy nemcsak a jelentés, hanem maga a kifejezések egyeznek a *Jónás imájából*. Viszont van különbség Jónás és Jób között. Jób beszélhet, és tanúbizonyságot is tesz többször hitéről Isten előtt. Arra kéri az Urat, hogy ő kérdezhesen tőle (azaz beszélhesen), és az Úr tanítsa meg, válaszolja meg a kérdését. Végül Jób vissza is kapja mindazt, amit elvesztett. Jónásról ezt nem lehet elmondani, mivel ő olyan szituációba került, hogy nem tud beszélni, ezáltal kérdezni sem. (Wirágh 2018: 77)

A költeményben természetesen felismerhető Babits Mihály újklasszicizmusa és a hang elvesztése. Babitsnál nem ritka példa az, hogy önreflexiót olvashatunk tőle műveiben. Ilyen például a *Régen elzengtek Sappho napjai* című vers, ahol a korai költészettel alkot párbeszédet, és a mű utolsó sorában megismerheti az olvasó a következő kötet címét: *Az istenek halnak, az ember él*. A szövegben kijelenti a líra halálát, és a személyesség, a dadogás kerül a középpontba. Az *Új klasszicizmus felé* esszéjében leírja, hogy az írónak bokszbajnokkal és modern újságíróval kell rivalizálnia. (Wirágh 2018: 77)

Wirágh András szerint a vers alapszituációja a hangnélküliség allegóriája. Emellett kiemeli a “szavak hűtlenségét” és a “kiáradt patakok”. A hang elvesztése megjelenik Jónásnál, mivel a cethal gyomrában csapdába esett. Ez lehet életrajzi utalás a betegségére, a gégerákra, mivel emiatt a hangját el is vesztette a költő. A szakadozó beszéd dadogása már a 1920-as években írott verseiben megfigyelhető, vagyis elmondható, hogy Babits életében ez mindig is központi téma volt. Például a *Mint a kutya silány házában* című versben olvasható, hogy csak dadog és botorkál, és azonosítja is magát a dadogással. A *Hegedűk hervatag szavában* pedig számon kéri a szavakat, hogy miért hagyják cserben őt a nehéz helyzetekben. Ez a motívum visszaköszön a *Jónás imájában* is, mivel az olvasó érezheti, hogy a lírai én hamarosan elveszti hangját, mivel erre többféle utalás is van a versben. Az okok között található a személyes problémák, mint a betegsége, és az univerzális problémák is (háború közeledése, hatalmak elnyomó ereje). Eme indokok miatt lehet kijelenteni, hogy a *Jónás imája* mutatja jól be a kései költészetét Babits Mihálynak (Wirágh 2018: 79) A legmagasabb lét, a Szó és az egyes létező, a saját szó dialógusának is fel lehet fogni a verset. Nem lehet tudni, hogy az emberekhez lesznek hűtlenek a szavak vagy saját maguktól lökik el a szavakat, amelyekkel élnek. Babits Mihálynál egy olyan hűségéről van szó, mely már nem halogathó, pedig még inkább halogatja. Ezzel a hűség képpel szenteli meg a saját szavait a költő. (Cseke 2008: 135)

A XXI. századi irodalomtanításban megjelenő modern szemléltető eszközök

Napjainkban elvárásként jelenik meg az irodalomoktatással, hogy a digitális eszközök alkalmazásának körét bővítsék ki a magyartanárok a tanórákon. Ez köszönhető az interaktív táblák megjelenésének, a tankönyvek és ahhoz tartozó segédanyagok internetes elérhetőségének, és a szépirodalmi szövegek digitalizálásnak. Az elvárások jogosak, viszont továbbra is vannak akadályok, amelyek miatt ezek az eszközök nem tudnak nagy teret hódítani. Ilyen például a tanterv tartalma, a tantervi szabályozás jellege, és a vizsgarendszer, amely az iskolai munkát méri, és ez különösen igaz a szóbeli érettségi vizsgára, ami továbbra is a megszokott osztálytermi munkát részesíti előnyben. A diákok a filmnézéssel próbálják helyettesíteni az olvasást, a kötelező olvasmányok rövid tartalmát olvassák el, és sokszor ezek nem megfelelő forrásból származnak. A digitális eszközöket segítségül hívni az irodalomórán, hogy ezeknek az eszközöknek a hozzájárulásával közelebb hozzuk a tanulókat a szépirodalmi olvasáshoz. (Czimer-Kovács-Miklósvölgyi 2015: 17) A filmek szempontjából rengeteg választásunk van, melyet behozhatunk a tanórára, mivel nagyon sok szépirodalmi műből (leginkább epikai és drámai művek) készítettek már filmet vagy éppen sorozatot. Ilyen lehet például a Shakespeare által írt *Hamlet* vagy *Rómeó és Júlia*, és az ezek alapján készült filmek összevetése, párhuzamba állítása. Ilyenkor az alapmű és a film közötti hasonlóságokat és különbségeket lehet megvizsgálni. Például egy adott jelenetet kiválasztunk a műből és össze kell hasonlítani a filmbeli jelenettel, hogy mennyi egyezés és különbség volt a kettő között. Ha éppen sok különbséggel találkozunk, akkor megérthetjük a diákokkal azt, hogy nem mindig jó döntés a film/sorozat megnézése, ami egy mű alapján készült, mivel sokszor átírják a jeleneteket, így magát, a történetet is. Viszont a képi világ megjelenítésével jobban bevonhatók lesznek a diákok, mivel hozzá vannak szokva a gyorsan történő impulzusokhoz, ahol egyszerre több dolog is történik, és szinte azonnal “követelik” is a következő ingert. A filmek mellett a különböző hangfelvételek, interjúk is sokszínűbbé tehetik a tanórát. Több íróról, költőről fent maradtak a képek mellett felolvasások, interjú beszélgetések. Ide meg lehet említeni Szabó Magdát, akinek több interjúja is fent maradt. Vagy például Pilinszky János, Weöres Sándor is idevehető, mivel saját műveiket felolvasták, így az ő hangjuk ismertté válik a diákoknak. Viszont vannak olyanok, akikről csak hangfelvételek maradtak fent, ilyen például Babits Mihály, akinek a beszélgetését lehet meghallgatni Cs. Szabó Lajossal, vagy amikor a saját költeményét, az *Esti kérdést* felolvasta. Ezeknek a felvételeknek köszönhetően a tanulók közelebb kerülhetnek az adott költőhöz, íróhoz, és nem érezhetik annyira távolinak őket, ha láthatják őket beszélni, és hallani a hangjukat. Lehetséges, hogy valakiről “csak” képek

maradtak fent, akkor is érdekessé teheti a tanórát, mivel a képek alapján megtudhatjuk, hogy melyik évben mit csinált, kivel volt jóban és még sorolhatnánk. Ilyen például Ady Endre, aki nagyon fontos alakja a magyar irodalomnak, róla csak képfelvételek vannak. A képek segítségével megtudhatjuk, hogy Babits Mihállyal jó kapcsolatot ápolt, és külön elmentek egy közös fotózásra. Székely Aladár fotográfusnak köszönhetőek ezek a fényképek, és a háttérben az állt, hogy Ady ragaszkodott hozzá, hogy ezzel mutassák az embereknek, hogy ők a béke oldalán állnak, eme ok miatt a Bibliával is fotózkodtak. Érdekesség, hogy Ady halála után, Babits, amikor egyetemi katedrához jutott, Ady-szemináriumot tartott a hallgatónak. Ez nagyon modern felfogás, mivel kortárs irodalmat tanított, és ez a mai oktatási rendszerről nem nagyon mondható el. Ezáltal kimondhatjuk, hogy a fényképeknek lehet háttértörténetük is, ami még izgalmasabbá teszi az adott költő életét. Természetesen az sem kizárható, sőt inkább ajánlott, hogy művészi előadásban hallgassunk meg verseket, mert így is auditív és vizuális segédanyagot hívunk segítségül, miközben a diákok néma olvasásban követik a vers szövegét.

Ezek azért fontosak, mert így láthatjuk, hogy a digitális eszközöket be kell vonni az irodalomórákra, mivel ezek a generációk, és a későbbiek is már ezt igénylik. Már nem nagyon előnyös az, ami pár évvel ezelőtt volt, hogy a tanár frontális módon megtartott egy 45 perces tanórát és a diákok lejegyzetelték, amit ő mond, és szinte semmi interakció nem volt. Ebben a mai, felgyorsult világban a sokféle ingerhez vannak hozzászokva az emberek, és itt nem csak a gyermekekre gondolunk, hanem a felnőttekre is. Mivel ez a digitalizálódó világ ilyenné változtatta az emberek életét. Sajnos, nincs minden magyarországi iskolában arra lehetőség, hogy digitális eszközöket hasznosítsanak a tanórákon, de hátha, a későbbiekben ebben láthattunk majd javulást.

Mesterséges intelligencia bevonása az irodalomóra

A mesterséges intelligencia az utóbbi pár évben eléggé elterjedt lett világszerte, viszont továbbra is fejlesztésre szorul. Úgy gondoljuk, hogy helyes internet használatra kell tanítani a diákokat, és ebbe beletartozik a mesterséges intelligencia is. Ezt fel lehet használni az oktatásban, mivel sok kreatív dologra képes. Mi épp ezért építettük bele az óraterünkbe a mesterséges intelligencia által generált képeket. Több alkalmazást is kipróbáltuk, és azzal szembesültünk, hogy minél több szempontot kell megadni például egy kép generálásánál, ahhoz, hogy nagyjából megfelelő eredményt kapjunk. Viszont elképesztő az, hogy a mesterséges intelligencia ennyire feszegeti már a határait, mert nagyon sokszor már teljes mértékben élethű képeket tud alkotni. Eme ok miatt lehet éppen veszélyes is. Tapasztalatunk szerint sokszor hívják segítségül például a házi feladat elkészítésük során a ChatGPT-t. Viszont

nagyon is látszik azokon a beadandókon, hogy a mesterséges intelligencia által lettek generálva, mivel ahogy említettük is már, még fejlesztésre szorul. Többségben kapnak egy választ a ChatGPT-től, és meg is vannak elégedve az eredménnyel. Pedig szükség lenne leellenőrizni azokat az adatokat, amiket leköszölt a mesterséges intelligencia, mivel ő is tévedhet, mert nem tökéletes. Nem mondjuk azt, hogy teljes mértékben káros, mivel már a közösségi hálózatokba is be van már építve, akarva-akaratlanul is találkozunk vele az ember. Viszont meg kell tanulnunk tudatosan használnunk, és ha esetleg módunkban áll, fejleszteni rajta. Néhány példát szeretnénk megemlíteni, hogy egy irodalomórán hogyan is lehet hasznosítani. Például egy műelemzés során, ha a pedagógus közös leelemzte a verset az osztállyal, akkor kérdezzenek rá a mesterséges intelligenciánál, hogy a versnek mi a fő motívuma, ki a lírai én, hány egységre lehet osztani. Ezekből a válaszokból ki lehet majd következtetni, hogy mennyire kaptak hasonló válaszokat, mint amit az előbb megbeszéltek a tanárral. A mesterséges intelligenciának köszönhetően virtuális sétákat is lehet tenni egy adott mű alapján. Vannak programok, melyek segítségével interaktív módon tudjuk rekonstruálni egy műnek, például a *Jónás könyvének* a képi világát. Kreatív feladatok generálására is képes lehet, ha megkérjük egy mű alapján javasoljon szituációs gyakorlatokat, és akkor ennek a javaslat alapján még jobban el tudnak mélyülni a műnek a jelentőségében a diákok.

Úgy gondoljuk, hogy szükséges ezzel a témával foglalkozni, mivel már az életünk része, és meg kell tanítani a tanulóknak a mesterséges intelligencia helyes és tudatos használatára. Mivel, ahogy láthattuk az előzőekben lehet vele nagyon jó feladatokat alkotni, vagy segítséget kérni tőle, de akkor ellenőrizzük le azokat az információkat, melyeket adott nekünk a kérdésünk/kérésünk alapján.

A tanórák gyakorlati kivitelezése

A tanórákat három különböző típusú oktatási intézmény tartottuk és három különböző osztályban. Ez a kutatás szempontjából azért érdekes, mivel különböző évfolyamok, ezért eltérő háttértudással és ismeretekkel rendelkeztek a diákok. Összesen 84 tanuló vett részt a bemutató órákon, és 84 beérkezett tanulói reflexiót dolgoztunk fel a dolgozatunkban. Mindhárom iskola Budapest területén található. Mindhárom oktatási intézmény profiljában és karakterében is különbözik. Egy állami elitgimnázium: Újpesti Könyves Kálmán Gimnázium, egy egyházi gimnázium: Rózsakerti Demjén István Református Általános Iskola és Gimnázium és egy alternatív gimnázium: Göllner Mária Regionális Waldorf Gimnázium és Alapfokú Művészeti Iskola vett részt a kutatásunkban. Az elitgimnázium célja a minél magasabb általános műveltség elmélyítése, a kulcskompetenciák fejlesztése, a eredményes idegennyelv-oktatás és a sikeres

felkészítés a felsőoktatási jelentkezésre. Ezek elmondhatók az egyházi oktatási intézményről is, csak ezek mellett megjelenik a vallásos nevelés, ami annyit tesz, hogy célja a hitre és istenszeretetre való nevelés. Az alternatív iskolában pedig inkább nagyobb hangsúlyt fektetnek a kreativitásra, és nagyon fontos itt az egyéni bánásmód és a kiemelt nevelői figyelem. A Waldorf Gimnáziumban 10. osztályosoknak tartottunk órát, ahol az volt a kihívás, hogy nem kifejezetten a humán tantárgyak felé orientáltak, hanem inkább a művészeti tárgyra. Ez az osztály Babits Mihályról és munkásságáról nem tudott semmit sem, mivel még a tananyagban nem jártak ott. A Rózsakerti Református Gimnáziumban egy 11. osztályos csoportban volt a tanóra, ahol ismét elmondható, hogy nem rendelkeztek háttértudással. A Könyves Kálmán Gimnáziumban a végzős, faktos csoportnál már voltak előzetesek ismeretek, és az egész csoport emelt magyar érettségire készült. Ahogy láthatjuk eléggé különböző tudással rendelkező osztályoknál, különböző típusú iskolákban voltak az órák megtartva. Viszont ez a mi részünkről tudatos döntés volt, mivel azt szerettük volna bebizonyítani a kutatásunk során, hogy egy ilyen típusú órát, ahol középpontban van a szöveg mellett a hang és a kép, előzetes tudás nélkül is jól lehet hasznosítani, és a diákok is tudnak építkezni belőle, miközben élményszerűen élik meg a tanórát.

A tanóra szerkezetének részletes ismertetése

1. Képek, fotók Babits Mihályról

Az óra elsődleges céljának tekintettük, hogy megteremtsük a hangulatot, majd ráhangolódás gyanánt elő szerettük volna hívni a tanulók már meglévő háttértudását Babits Mihályról, melyre az óra további részében lehet építeni. Ezt különböző fényképek segítségével tettük meg: Babits fiatalkori képe, Rippl-Rónai róla készített festménye, Tanner Ilonával és Babits Ildikóval készült fényképe, időskori képe, közös képe Adyval, s a szegedi Tisza-parton készült fotója költő társaival Kosztolányi Dezsővel és Juhász Gyulával. Az illusztrációk segítségével lehetőség nyílt arra, hogy átbeszéljük Babits életének főbb állomásait, behoztuk a költő kortársaival való kapcsolatát, például Adyval való viszonyát. A vizuális anyagok által a tanulók emberibben ismerhetik meg a költőt, közelebb tud hozzájuk kerülni a költő személye műveinek megismerése mellett. Fontosnak tartottuk azt is, hogy a diákok olyan életrajzi elemekről is halljanak, amelyek nem feltétlen szerepelnek az irodalomtankönyvekben. Ilyen érdekesség volt Babits Ildikó örökbefogadásának története és Török Sophie Szabó Lőrincsel való kapcsolata. Ilyen információk segítségével, melyekről a diákok szinte biztosan nem hallottak, izgalmasabbá tehetjük a tanórát, s teszünk arról, hogy a ráhangolódási szakaszban

szerzett tapasztalatok maradandók legyenek. Erről visszacsatolást is kaptunk, a tanulók az érdekességekkel kapcsolatban több kérdést tettek fel, interaktívan vettek részt a folyamatban.

2. Babits hangjának meghallgatása

Először a tanulók egy interjú hallhattak egy részletet, melyben Babits beszélget Cs. Szabó Lajossal. Ebben a beszélgetésben a fordításról volt szó, legfőképpen a Dante-fordításról. Hallható volt, hogy a Babits beszél arról, hogy hogyan ismerkedett meg Dante művével. Nem tudott olaszul, amikor elkezdte olvasni, és utána kezdte el fordítgatni saját magának. Mint tudni lehet a későbbiekben e fordítás miatt több elismerést is kapott. Babitshoz kapcsolódó hanganyagban rejlő élmény lehet, a költő Esti kérdés című költeményének saját felolvasása is, amely filozófia költemény. Ezt a verset több részben írta meg, évek teltek el, mire folytatta az előző sorokat. Amikor ezt a verset olvasta, már beteg volt. Megkérdeztük a diákoktól, hogy milyen ember rajzolódott ki nekik a hangfelvételek alapján. A következő kérdésünk felénk pedig az volt, hogy éreznek-e különbséget a két hangfelvétel között. Itt alapvetően arra voltunk kíváncsiak, hogy észreveszik-e, hogy az elsőben még normálisan tudott beszélni, viszont már a második hangfelvételen már észlelhető volt, hogy nehezen veszi a levegőt.

3. Jónás imája vers meghallgatása Latinovits Zoltán előadásában

Ezután a diákok meghallgatták Latinovits Zoltán színművésznőnk által felolvasott *Jónás imáját*, Babits Mihály egyik utolsó elkeseredett fohászát. A *Jónás imáját* nem hallottuk Babits felolvasásában, Latinovits művészi felolvasása viszont megörökítette számunkra azt a hangot, mely feltehetőleg hasonló lehetett a költő hangjához a betegség során. A költemény lényegében azt taglalja, hogy a költő panaszkodik, mert mára már elveszett a harmónia közte és a szavak között. Értelmezhető ez több szemszögből is: Babits úgy érzi, már nem vezéregyéniség, mint költő, másodszor pedig persze érzi annak a veszélyét, hogy elveszítheti hangját, nem tud majd megszólalni, hiszen ekkor esett át élete nagy küzdelmére, a gégeműtésre. Bárhogyan is nézzük, Latinovits felolvasása, olyan kiválóan adja át azt a kétségbeesett félelmet és megtörtséget, hogy még megrendítőbbé teszi azt, amit a költőnek át kellett élnie. Felolvasásában halkán, nyugodtan és egészen elcsüggedten ejti ki a szavakat, ezzel átadva a vers mélységét a hang elvesztésének félelméről. Jól mutatja ez a példa, milyen közel tudja hozni akár egy felolvasás, maga a hang, az irodalmi élményt, a szöveg mélyebb jelentését, történetét. Itt arra kértük a diákokat, hogy figyeljék meg, milyen szerepe lehet a hangnak mind a vers szövegében, mind a vers felolvasásában.

4. Jónás könyve című mű átismétlése

Mivel a *Jónás imája* tartalmilag kapcsolódik a *Jónás könyvéhez*, ezért a vers elemzése előtt át ismételtük a diákokkal, hogy mit is tudnak erről az elbeszélő költeményről. Ahogy már említve is volt ez a mű egy elbeszélő költemény, és 4 részből áll. Jónás prófétának a történetét ismerhető meg a műből, viszont Babits kicsit átirta az eredeti, bibliai történetet. Míg a Bibliában egész Ninive megbánja bűneit, és visszatérnek Istenhez, addig Babits költeményében csak pár ember. Babits életében ekkor jelent meg ez a bizonyos próféta szerep, amivel próbált is azonosulni. Azt akarta elérni, hogy a művei (szavai) által meghallgassák az emberek, és így fel tudja hívni a figyelmet a különböző problémákra a nép körében. Több akadály is volt ennek, de ő akkor is küzdött, és próbálta hallatni a hangját.

5. Mesterséges intelligencia által generált képek

Mielőtt áttértünk volna magára a versre, ráhangolódás gyanánt hoztunk a tanulóknak 4 db mesterséges intelligencia által generált képet, ahol el kellett döntenünk, hogy szerintük melyik kép adja át a legjobban a vers hangulatát. Az is fontos volt számunkra, hogy melyik kép tetszett nekik a legkevésbé, vagyis melyik nem illett egyáltalán a költeményhez. Mivel a diákok is nap mint nap találkoznak a mesterséges intelligencia egyre szélesebb körű elterjedésével szerettük volna valamilyen módon beépíteni az óra menetébe. A szemléltetett képek által szerettük volna megmutatni a diákoknak, hogy egy irodalmi műhöz kapcsolódóan hogyan tudják kreatívan felhasználni ezt az újonnan elterjedt eszközt.

6. Jónás imája című vers elemzése

Az óra legnagyobb részét a diákokkal való közös verselemzés tette ki. Több rávezető, segítő kérdés által elemeztük le a *Jónás imáját* a tanulókkal. Az első kérdés az volt, hogy mi is a műfaja. Ahogy már említettük is dolgozat előbbi részében, egy imáról, fohászról van szó. Vajon kinek a fohásza a vers? Vajon Jónásé vagy Babitsé? Azt mondhatjuk, hogy ez Babits végső elkeseredettségben lévő, utolsó fohásza. Miért csatolhatta ezt a költeményt a *Jónás könyvéhez*? Mivel továbbra is Jónás van a középpontban, csak annyi különbséggel, hogy a *Jónás imájában* a lírai én azonosul Jónással. Arra is kíváncsiak voltunk, hogy mennyi gondolati egységre lehet osztani a verset. A költemény két mondatból áll, így azt lehet mondani, hogy az első mondat az első egység (1-6. sor), és a második mondat a második egység (7-26. sor). A vers hangulata is kérdés volt. Azt vehetjük észre, hogy az első gondolati egységhez a nyugalom, de a másodikhoz már a zaklatottság és a nyugtalanság társítható. Ezt a hangulatváltást a soráthajlások is jelzik, és a különböző kifejezések is mutatják ezt a feszültséget. Megkerestük a kiemelt szavakat is a versből, és hogy ezeknek mi is a jelentése. A *Gazda* gondoskodó és

teremtő Isten jelképezi, akinek a lírai én teljesen aláveti magát, és az ő akaratának megfelelően él, és szól az emberekhez. A másik pedig a Cethal, amely a szenvedést, az akadályokat és a halált szimbolizálja. A patak-hasonlat is nagyon kiemelendő a versben, és ehhez három jelentés is társulhat. Először is maga a természeti képet jelenti. Aztán, ha összekötjük a *tenger* képével a második egységből, akkor a kezdetet és véget is jelképezheti. A harmadszor pedig a beszéd folyamatnak a szimbóluma lehet, mert összeköti a patak mozgását a beszéd menetével. Végül az volt a kérdésünk a tanulók felé, hogy mi lehet vers fő mondanivalója. Azt mondhatjuk, hogy a hangnak a megtalálása a fő motívum, és beszélhessen és szólhasson, ha rengeteg akadály is szembenéznie.

7. Babits Mihály elnémulása

Mivel a hang megtalálása a központi témája a versnek, ezért azt gondoltuk, hogy Babits Mihálynak ezt fajta “beszélhessek-szólhassak” motívumát ismertetjük a diákokkal a versei alapján. A versrészleteket a tanulók olvasták fel csoporttársaiknak. Először is a *Húsvét előtt* című versből hoztunk részletet. Ezt a költeményt az első világháború után írta meg a költő, és ebben a versben kijelenti, hogy “ha szétszakad ajkam, akkor is” beszélni fog, próbálja az üzenetét eljutni az embereknek. Itt nagy küzdés látható még rajta, hogy bármi áron ő szólni fog. Következésképpen *A könnytelenek könnyeiből* olvashattak pár sort. Ekkor már érződött, hogy mi fog bekövetkezni a trianoni béke megkötése után. Babits is érezte ezt, és számon is kérte a szavakat, hogy meddig biztassa őket, és ne legyenek “dermedt madarak”. Itt is észlelhető a költőn, hogy nem akarja ezt az igazságtalanságot elfogadni, és tenni kell ez ellen. Erre próbálja a népet is biztatni, hogy ne hódoljanak be ennek a döntésnek, és küzdjenek ellene. Utána *Csonka Magyarország* című versből láthattunk egy részletet. Ez a vers már a trianoni béke után 3 évvel íródott. Ebben a költeményben észlelhető egy bizonyos csalódottság, lemondás. Babits itt már csak azt mondja, hogy “Bár lenne hangom tiszta és éles, mint intő csengőké”. Észrevehető, hogy feltételes módon írja, tehát arra áhítozik, hogy hangja olyan erővel bírjon, mint egy figyelmeztető csengőnek. Később ki is jelenti, hogy neki joga van beszélni, szóval továbbra is megmarad az akarat, hogy hallassa a hangját. Végül, de nem utolsó sorban pedig a *Jónás imájának* az utolsó pár sorát olvashatták el a diákok. Ez a részlet azért nagyon fontos, mert itt Babits kijelenti, hogy sem betegsége, sem a különböző hatalmak nem akadályozhatják meg abban ő szólhasson az emberekhez. Így ki tudjuk jelenteni, hogy a költő életét végigkísérte ez a hang megtalálása, és mindenképp azt akarta, hogy az emberek felfigyeljenek az ő szavára, főleg amikor bizonyos problémákra hívta fel a nép figyelmét. Viszont nemcsak jelképes

jelentése van ennek, mivel élete végén, a gégerák miatt egy el is ment a hangja, szóval a félelme sajnos beigazolódott.

8. Irodalomtörténeti idézetek a műről

Csoportmunkát is hoztunk a diákoknak az óra vége felé. Kettő idézetet mutatunk meg nekik *Jónás imájával* kapcsolatban. Az egyik Nemes Nagy Ágnestől származott, a másik pedig Wirágh Andrástól. Az volt a feladatuk, hogy csoportokba rendeződjenek, és vitassák meg, hogy szerintük melyik idézet jellemzi jobban a művet, és miért. Persze, az is fontos volt, hogy esetleg annál az idézetnél, amire nem szavaztak, miért érezték azt, hogy nem adja át jól a költemény hangulatát.

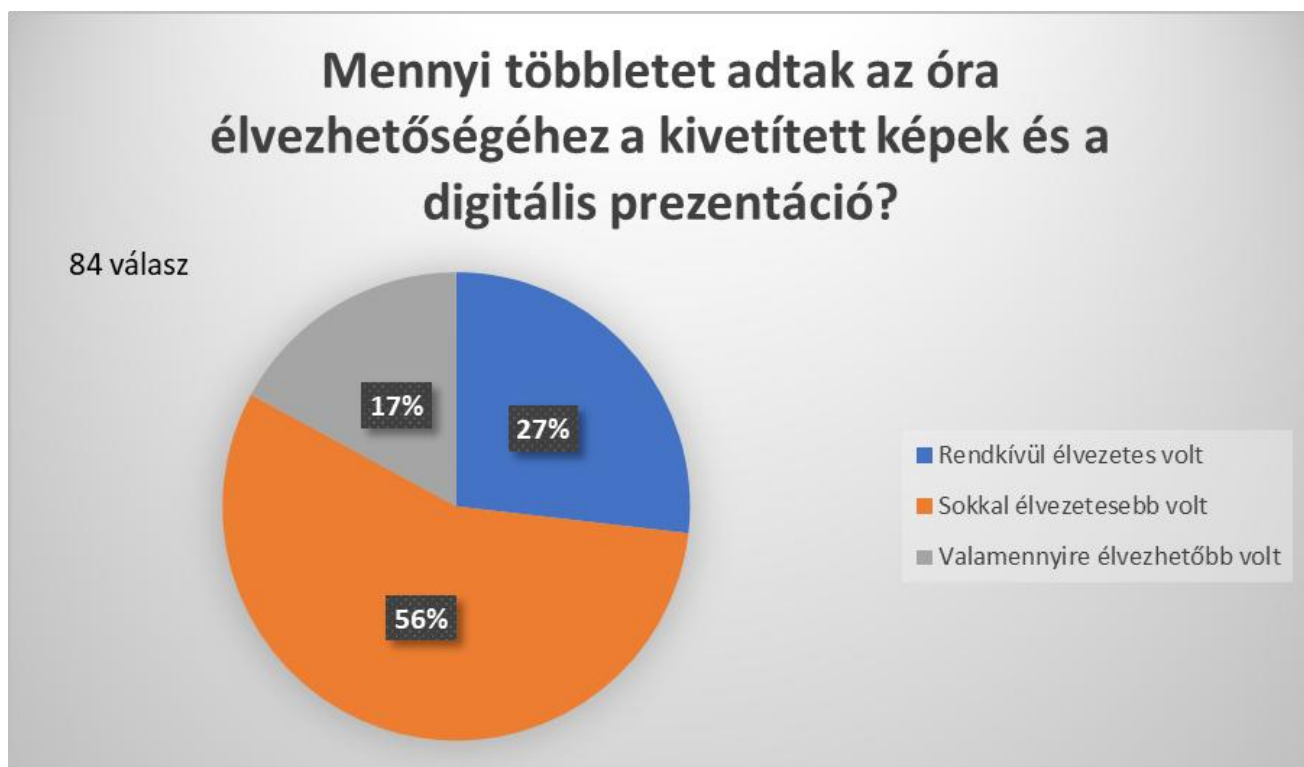
9. Párhuzam Kovács András Ferenc *Pro domo* című versével

Az irodalomoktatásban nagyon fontos, hogy a műveket párhuzamba hozzuk a kortárs irodalommal. Emek miatt behoztuk az óra zárásaként Kovács András Ferentől a *Pro domo* című verset. Az az érdekessége ennek a versnek, hogy több költőnek életrajzi sajátosságait és a motívumait is fel lehet ismerni, valamikor rejtetten, de többször szó szerint idézve. Ilyen például Babits Mihály is, ahol rajta kívül megemlíti még Jónást és a Cethalat is. Elgondolkodtató feladatként megkértük a diákokat, ha van kedvük, akkor nézzenek utána az interneten, könyvtárban, hogy milyen versek, művek vannak, amelyben megemlítik, megemlékeznek Babitsról.

Kutatási eredmények: a tanulói reflexiók összesítése és elemzése

Dolgozatunk ezen részében a tanulók által kitöltött online kérdőív eredményeit szeretnénk összesítve bemutatni, annak érdekében, hogy igazoljuk hipotézisünk beigazolódását. A kérdőívet összesen 84 diák töltötte ki, ezeket dolgoztuk fel kutatásunk során. Az online kérdőív összesen öt kérdést tartalmazott, amelyek vizsgálták: a kivetített képek és a digitális prezentáció az óra élvezhetőségéhez hozzáadott mértékét, ugyanezen kérdés vonatkozott az auditív segédanyagokhoz kapcsolódóan is, a diákok által legérdekesebbnek tartott feladatokat, az általuk legérdekesebb vélt részét az órának, illetve a tanulók saját viszonyulásuk megváltozását Babits Mihály költészetéhez, s annak indoklását.

I. A kivetített képek és digitális prezentáció hozzájárulása az óra élvezhetőségéhez

A válaszadók negyede rendkívül élvezetesnek, több mint fele sokkal élvezetesebbnek tartotta a tanórát digitális prezentációval és kivetített képekkel kiegészülve, 17 százalékuk pedig valamennyire élvezhetőbbnek. A visszajelzések is mutatják, hogy egy irodalomórán is rendkívül fontos szerepe van a vizuális anyag megjelenésének. Az ismeretanyag átadása maradandóbb élmény maradt a diákokban a kivetített képek által. Ezeken keresztül közelebb tudott a tanulókhoz kerülni Babits személye, jobban megismerték a szerzőt, illetve kapcsolódási pontokat fedeztek fel életművének sokszínűségével.

A Waldorf Gimnázium tanulóinak 56%-a úgy gondolta, hogy sokkal élvezetesebb volt, és 22-22%-a rendkívül élvezetesnek valamint valamennyire élvezhetőbbnek gondolta. A Könyves Kálmán Gimnázium csoportja így nyilatkozott a kérdőívben: 56% szerint sokkal élvezetesebb volt, 33% szerint rendkívül élvezetes volt, és valamennyire élvezhetőbbnek a csoport 11%-a gondolta. A Rózsakerti Református Gimnázium 11. osztályában is hasonló eredmények születtek. Az osztály 57%-a szavazott arra, hogy sokkal élvezetesebb volt, 29%-a rendkívül élvezetesnek tartotta, és 14%-a valamennyire élvezhetőbbnek.

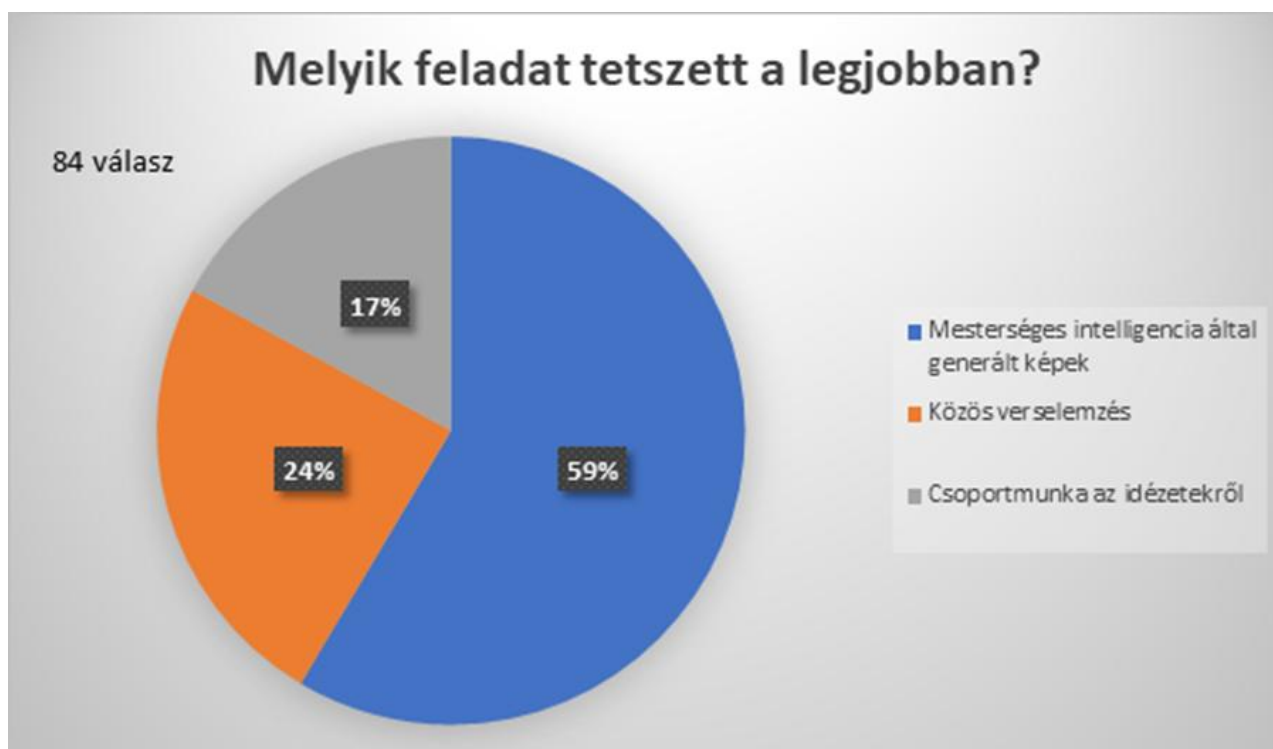
II. Az auditív segédanyagok hozzájárulása az óra élvezhetőségéhez

Az adatközlők több mint negyede rendkívül élvezetesnek tartotta a lejátszott auditív segédanyagokat a tanórán, a tanulók majdnem fele sokkal élvezetesebbnek, majd több mint negyed részük valamennyire élvezetesebbnek tartotta. A visszajelzések általánosságban véve pozitívnak mondhatók, a diákok számára többletet adott az órához a különböző hanganyagok meghallgatása.

A Könyves Kálmán végzős faktosai a következőképpen válaszoltak: körülbelül 44-44% lett, hogy rendkívül élvezetes valamint sokkal élvezetesebb volt, és 11% szerint volt csak valamennyire élvezetesebb. A Waldorf Gimnázium tanulói így reflektáltak: körülbelül 44-44% szerint volt sokkal élvezetesebb és valamennyire élvezetesebb az óra, 5-5% pedig úgy szavazott, hogy rendkívül élvezetes volt valamint nagyon keveset adott hozzá az óra élvezhetőségéhez. A Rózsakerti Református Gimnáziumból a tizenegyedikes gimnazisták 43%-a szerint rendkívül élvezetes volt, 36%-a szerint sokkal élvezetesebb volt, végül a 21%-a szerint valamennyire élvezetesebb volt a tanóra.

III. A feladatok eloszlása

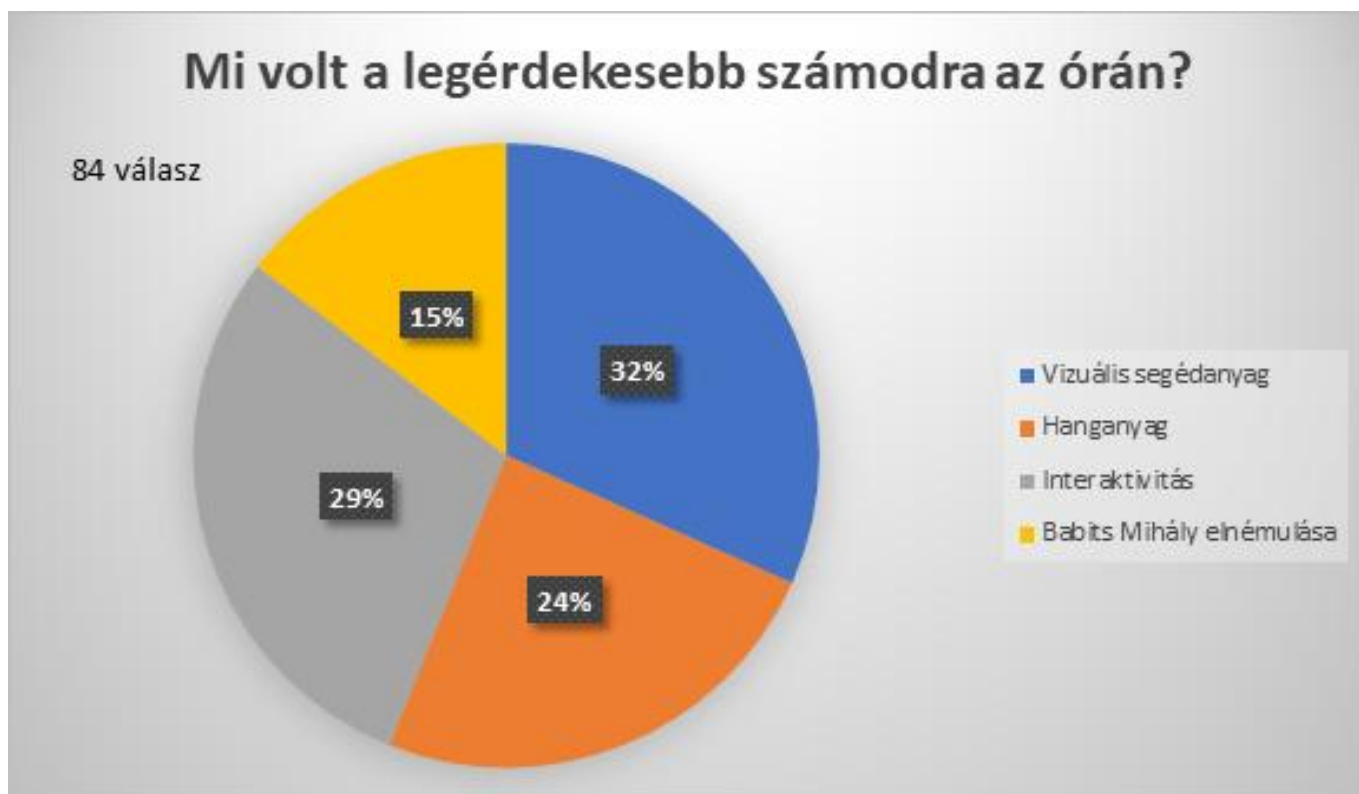
A válaszadók több mint fele a mesterséges intelligencia által generált képekhez kapcsolódó feladatot tartotta a legérdekesebbnek, negyedük a közös, interaktív verselemzést, 17 százalékuk pedig a csoportmunkát. A mesterséges intelligenciához kapcsolódó feladat újszerűsége, rendhagyó jellege felkeltette a diákok figyelmét, hiszen élménynak számít, ha egy ilyen fajta eszköz meg tud jelenni egy irodalomóra keretein belül is. A diákok elmondása alapján, nem volt még hasonló órai feladatuk magyarórán, mely bevonta volna a mesterséges intelligenciát. Elmondható, hogy nagy sikert aratott a tanulók között ezen feladat beemelése az órai munkába.

A Waldorf Gimnáziumban szinte az osztály háromnegyed része a mesterséges intelligencia által generált képet tartotta a legérdekesebbnek, a csoport 16%-a jelölte be a közös verselemzést, míg maradék 5% a csoportmunkát választotta. A Rózsakerti Református Gimnázium 11. osztályosai közül a csoportmunkát jelölték a legkevésbé mindössze az osztály 14%-a. A közös verselemzés és mesterséges intelligencia által generált képek ugyanannyi szavazatot kapott, mindkettőre 43-43%-ban szavaztak. A faktos csoportnak a Könyves Kálmán Gimnáziumban a közös verselemzés tetszett a legkevésbé a kérdőív eredményei alapján, mivel a csoport 10%-a választotta ezt. 45-45% szavazatot kapott a csoportmunka az idézetekről és a mesterséges intelligencia által generált képek.

A mesterséges intelligencia generált képeknél érdekes volt számunkra a diákok véleménye. Ahogy a mellékletekben látható lesz majd 4 képet hoztunk be nekik, kettő barnás

színárnyalatú képet és kettő kék színben gazdag képet. Elmondható mindhárom iskoláról, hogy a kék színűeket emelték ki, és ezt négy indokkal magyarázták. Az első, hogy kék szín miatt ezt a melankólikus, szomorkás hangulatot adja át. A halkan a képét is kiemelték, hogy itt sokkal jelentősebb szerepe van, mint a barnás árnyalatú képeken. A magányosság, egyedüllét is szóba került, hogy jól mutatja ez a két kép. Végül pedig, a bibliai szöveg megjelenése volt a kiemelendő. A barna színű képeknél azt nyilatkozták, hogy azért nem adja át a vers hangulatát, mert ott többen vannak, ez ellentmond a magányosság érzésének, és a barna szín nem éppen ilyen szomorú hangulatot jelöl, hanem inkább ilyen pozitív jelentéssel bírhat.

IV. Az óra legérdekesebb részének kimutatása

Az adatközlők több mint negyede a vizuális segédanyag megjelenését tartotta a legérdekesebbnek, a tanulók negyede a hanganyagot, kicsivel több mint negyed része a kitöltőknek az interaktivitást részesítette előnyben, a legalacsonyabb arányban pedig Babits elnémulása volt. Habár a szöveges válaszokban több olyan visszajelzést kaptunk, melyekben a diákok kifejtették, hogy ez a rész érintette meg őket jobban és érdekes volt ilyen szemszögből is megismerni a költőt. A kérdőív ezen válaszai mutatják mennyire fontos a differenciálás egy tanórán belül. A diákok véleményei eltértek az óra legérdekesebb részéről, hiszen mindegyiküknek más-más személyes preferenciájuk, de a feladatok sokrétűsége elősegíti, hogy minden tanuló megtalálja a számára legérdekesebb, legszínesebb feladatot.

A Rózsakerti Református Gimnáziumban egyértelműen nyert a hanganyag a csoport szerint 36%-kal, az interaktivitás 29%-ot, a vizuális segédanyag 21%-ot, míg Babits elnémulása 14%-ot ért el. Szinte hasonló módon alakult a helyzet a Könyves Kálmán Gimnázium faktosainál is, ahol a következők lettek az eredmények: körülbelül 33-33%-ot kapott a hanganyag és az interaktivitás, a vizuális segédanyag 22%-ot kapott, és a költő elnémulása pedig 11%-ot.

V. Közelebb kerültél-e Babits költészetéhez? Miért?

Kutatásunk szempontjából ezt mondhatjuk kérdőívünk legfontosabb kérdésének, hiszen itt mutatkozik meg, (a diákok szöveges válaszában) hogy a vizuális és auditív élményekre felépített óra közelebb hozta-e Babits költészetét a tanulókhöz. A 84 válasz közül összesen hatan feleltek nemmel, azaz körülbelül 7%. Elmondható, hogy kutatásunk hipotézise bebizonyosodott, ezt szeretnénk alátámasztani néhány kérdőívbeli kiemelt tanulói válasszal:

“Közelebb, az órán nagyon érdekesen mutatták be költészetét és életét.”

“Igen, mert segített ebben a hanganyag és a képek.”

“Sosem hallottam eddig a beszédhangját, nem erre számítottam.”

“Igen, mert érdekesek voltak a képek, és az interjú.”

“Igen, egy új nézőpontból ismertem meg az életművét”

“Igen, az óra rendhagyó jellege miatt”

“Azt gondolom, hogy egyértelműen igen. Mivel eddig semmit sem tudtam róla. És nagyon élveztem az órát! <3”

“Még nem igazán tanultam róla, így minden, amit hallottam, az új volt. És ez az elnémulása tényleg érdekes és szomorú, könnyebb őt megérteni, és megjegyezni emiatt/ez által.”

“Emberi fájdalmakat keresztény hangvétellel tudta megírni, a nyomorúság vitte közelebb Istenhez. Ezt példamutatónak látom, iránymutatást ad.”

“Még nem igazán tanultam róla, így minden, amit hallottam, az új volt. És ez az elnémulása tényleg érdekes és szomorú, könnyebb őt megérteni, és megjegyezni emiatt/ez által.”

“Igen, mert jobban megismertem a magánéletét és költészetét.”

“Igen, közelebb kerültem, azonosulni tudtam vele, jó volt kicsit belelátni pályafutásába, életébe.”

“Igen, sok újdonságot tudtam meg róla és a verseiről is.”

Összegzés

Kutatásunk négy fő részből tevődött össze, melyek mind összekapcsolódtak egymással, így alkottak egységet. Az első szakaszban négy különböző irodalomtankönyvet vizsgáltunk meg: itt megfigyeltük, milyen arányban van jelen a vizuális segédanyag az adott tankönyvben, különös tekintettel a Babits Mihályról szóló fejezetekben és hogyan jelenik meg a *Jónás imája* című műve, miként működteti a szöveget a tankönyv. Azért voltunk erre kíváncsiak, mert azt véltük felfedezni tanulmányaink során, hogy a *Jónás imáját* jellemzően nem emelik ki különálló műként, pedig a költemény egyértelműen leválasztható a *Jónás könyvétől*. A második szakaszban a versről átfogóan meglévő szakirodalmak alapján elemzést írtunk, hogy bemutassuk a mű sajátosságait és jelentőségét az irodalomban. A harmadik fázisban elméleti megalapozást adtunk a modern eszközök bevonásáról az irodalomoktatásban, hiszen úgy gondoljuk 21. századunkban elengedhetetlen ezek megjelenése az oktatásban. Majd a megtartott bemutató órák eredményeinek összegzését, ismertetését végeztük el.

Kutatásunk legfőbb célja volt, hogy az irodalmi szöveg felhasználása mellett a vizuális és auditív segédanyagot is felhasználva a tanórákon, felkeltsük a tanulók érdeklődését egy adott költő, ebben az esetben Babits Mihállyal munkásságával kapcsolatban, az adott oktatási intézmény karakterétől függetlenül. Mint leendő magyartanárok rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a diákok élményt kapjanak az irodalomórán, mely megvalósulhat az auditív és vizuális anyagok segítségével. Alaphipotézisünk, mely arra irányult, hogy óratervünk alkalmas olyan tanórára is, ahol a tanulók előzetes tudás nélkül is közelebb kerülhetnek Babits életéhez, munkásságához, a különböző segédanyagok segítségével sikeresen bebizonyosodott.

További kutatási célok, tervek

Mivel óratervünk és a vizuális illetve auditív anyagok felhasználása sikeresen működött három különböző iskolában, úgy véljük ez a módszer működni tud más írók és költők munkásságával kapcsolatban is. Ma már rengeteg segédanyagot találhatunk például kortárs szerzőktől a hanganyagoktól kezdve, az interjúkon át a különböző fényképekig. A Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) interneten is elérhető oldala számos lehetőséget kínál, hogy elérjük költők illetve írók felolvasását, például a kortárs szerzők már saját műveiket olvassák fel, ami még különlegesebbé tudja tenni az szöveg befogadásának élményét. Ilyen lehetőségekkel

nagyon izgalmasan lehet felépíteni akár egy Tandori Dezső, Pilinszky János, Weöres Sándor vagy Nagy László tanórát. A felsorolt szerzőkről igencsak gazdag vizuális anyagtárral rendelkezünk, a már többször említett saját versfelolvasások, különböző interjúk, beszélgetések és felvételek által.

Kiváló lehetőségnek tartanánk a mesterséges intelligencia további felhasználását a tanórákon, hisz kutatásunk is mutatja, a diákok nagy többsége élvezte az ehhez kapcsolódó feladatot. Meg lehetne valósítani azt a folyamatot is, hogy saját készülékeik segítségével generáljanak ők is képeket egy adott vershez, majd válasszák ki melyik adja át a vers hangulatát. Ezzel a diákok kreatív alkotói folyamatban vesznek részt a tanórán belül, mely maradandó élményt tud hagyni bennük.

A jövőben mindenféleképpen szeretnénk még ehhez hasonló interaktív tanórát megvalósítani és minél több vizuális, auditív anyaggal élvezetessé tenni a diákok számára az irodalomórát. Az irodalmi szöveg mint tudjuk elengedhetetlen a tanórán, de tehetünk azért leendő tanárokként, hogy a diákok igényeinek megfelelően színesen, változatosan és vizualításban gazdagon ismertessük meg velük a különböző irodalmi műveket. Hiszünk abban, hogy az irodalomtanítás lehet sokszínű, ha felhasználjuk a rendelkezésünkre álló segédanyagokat, forrásokat és megfelelően hasznosítjuk azokat.

Bibliográfia

- Bodrogi Ferenc Máté (szerk.) *Élményközpontú Irodalomtanítás: kreativitás, produktivitás, kultúrakezelés a digitális korban*. Savaria University Press. Szombathely.
- Cseke Ákos (2008): „...s mit ér a szó, amely csupán *tiéd?*” = *Közelítések... Babits Mihály életművéről születésének 125. évfordulóján*. Szerk. Nédli Balázs, Pienták Attila, Sipos Lajos. Savar University Press, Szombathely
- Czimer Györgyi, Kovács Szilvia, Miklósvölgyi Miklós: *Az irodalomtanítás új útjain*. Debreceni Egyetem Tanárképzési Központ, Debrecen, 2015. 17-22.
- Halmai Tamás (2007/8–10): Hang és ima. Egy Babits-vers a tankönyvírá horizontváltásában. *Iskolakultúra*, 78–8
- Sipos Lajos (2002): *Új klasszicizmus felé...* Argumentum Kiadó, Budapest, 98-105.
- Irodalomtanítás a harmadik évezredben*. Szerk. Sipos Lajos. Krónika Nova Kiadó, Budapest. 2006.
- Wirágh András (2018/6-7): Cethal és verstan, avagy röviden a *Jónás imája* kontextusairól, *Híd*, 75-80.

Felhasznált források

Fűzfa Balázs 2008. *irodalom_11*. Krónika Nova Kiadó. Budapest.

Irodalom 11. 2022. Oktatási Hivatal. 193-213.

Pethőné Nagy Csilla (2014): *Irodalom 11/II*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 64-113.

Színes irodalom 11. 2022. Oktatási Hivatal 265-288.

Mellékletek

1. számú melléklet – A bemutatóóra óraterve

ÓRAVÁZLAT

A műveltségi terület: magyar nyelv és irodalom műveltségi terület, magyar irodalom tantárgy

Kompetenciaterület neve: kommunikációs kompetencia, műelemzés, kritikai gondolkodás fejlesztése

Az óra címe: Babits Mihály: *Jónás imája*

Az évfolyam: 11. osztály

Az óra célja és feladata: Babits Mihály *Jónás imája* című művének élményszerű megtanítása a diákoknak, a vers átvitt értelmének megértése, Babits ars poeticájának megismerése

Az óra didaktikai feladata: kommunikációs kompetencia, kritikai gondolkodás fejlesztése

Előzetes ismeretek: Babits *Jónás könyve* című műve (ha már vették), Babits életrajz, stílusirányzatok

Oktatók: Kis Zoltán, Nagy Georgina – Károli Gáspár Református Egyetem

Mentor: Dr. Sebők Melinda

Idő	Tanári tevékenységek, instrukciók	Tanulói tevékenységek	Didaktikai feladat	Munkaforma	Módszerek	Eszközök
0-5.	Diákok köszöntése. Babits Mihály életének gyors átlátnak képekkel, előzetes ismeretek felelevenítése esetleg más műveiről	Tanári kérdésekre válaszadás	Ráhangolás	Frontális munka	Egymás közti megbeszélés	Vizuális segédanyag Portrék, fotók
6-9.	Hallgassuk meg Babits Mihály hangját: • interjú Cs. Szabó Lászlóval (Dante-fordítás) (0:00-1:40) https://www.youtube.com/watch?v=sS458gIxKo&t=45s&ab_channel=heriszlife	Diákok meghallgatják a hanganyagot. Tanári kérdésekre	Ráhangolás	Frontális munka	Tanári előadás Hallott szöveg	Auditív segédanyagok Számítógép, YouTube

1

	84FJCLLJVuY&ab_channel=Csorba Gy%C5%91z%C5%91T%C3%A1rsas%C3%A1g • Esti kérdés vers Babits felolvasásában (0:00-0:20) https://www.youtube.com/watch?v=tS458gIxKo&t=45s&ab_channel=heriszlife Milyen ember rajzolódik ki előttetek a hangfelvétel meghallgatása után? Melyik lehetett időben előbb? A hang elvesztése -> betegség (elnémulás)	válaszolnak			értése	felvételek
10-12.	Jónás imája meghallgatása Latinovits Zoltán előadásában. Mi a szerepe a hangnak?	Diákok meghallgatják a hanganyagot. Tanári kérdésekre válaszolnak	Jelentésteremtés	Frontális munka	Halott szöveg értése	Auditív segédanyagok Számítógép, YouTube
13-16.	Jónás könyvének gyors átlátnak, főbb ismeretek felelevenítése. Ha tanulmányok már róla, mit tudtok belőle visszaidézni? A gondolatmenet irányítása segítőkérdésekkel, ha elakadna a munkafolyamat. Ezzel átvezetés a <i>Jónás imájára</i> .	Közösen gondolkodunk, a diákok kérdésekre válaszolnak.	Közös munka, előzetes tudás felelevenítése	Frontális munka	Megbeszélés, kérdeve kifejtő	Kép, bibliai kép
19-24.	Ráhangolódás a <i>Jónás imájának</i> elemzésére. Mesterséges intelligencia által generált képeket láthattok a <i>Jónás imája</i> műről, mit gondoltok, mennyire adják át a képek a vers hangulatát? Igen vagy nem, indoklással.	Önálló munka, tanári kérdésre válaszolás	Játékos, vizuális feladattal motiválás.	Egyéni munka	Megbeszélés, kérdeve kifejtő	Projektor, MI intelligencia által generált kép
24-34.	<i>Jónás imája</i> – verselemzés • Jónás imája és Jónás könyve formavilágára rátekintés-	Közös munka	Kritikai gondolkodás fejlesztése	Csoportmunka bibliai szöveg+	Megbeszélés Szövegértés	Szöveggyűjtemény

2

	különbségek megvilágítása rávezető kérdésekkel • Mi a műfaja? (ima, fohász) Miért? • Milyen a mű hangulata, stílusa? • Miért a Jónás könyvéhez csatolja hozzá? • Kinek a fohásza? • Hány egységre lehet osztani a művet, és miért? • Figyeljük meg a sorok hosszát! Mire utal ez? –zihálás, szaggatottság • Miket írt Babits nagybetűvel? Mit szimbolizálnak? • Mit jelképez a patak? • Mi a vers fő mondanivalója?	Tanári kérdésekre válaszolás	Visszacsatolás, megerősítés		Szemléltetés Szövegolvasás Fontosabb szavak kiemelése	Szövegrészletek/ szövegkártyák
35-37.	Babits Mihály elnémulása betegsége és/vagy versei által • Húsvét előtt • A könnytelenek könnyei • Csonka Magyarország	Közösen gondolkodunk Tanári kérdésekre válaszolás	Új ismeret átadása Összefüggések megértése	Frontális munka	Szövegolvasás, szövegértés	Kivetített idézetek

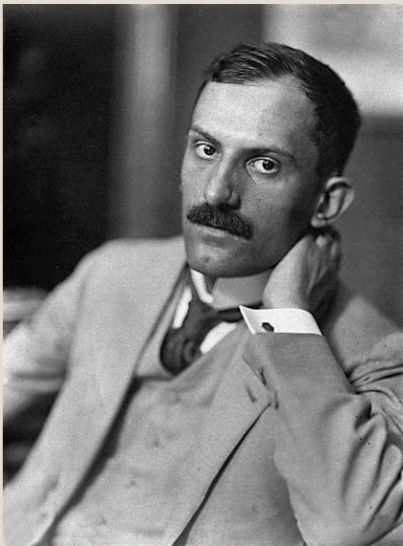
3

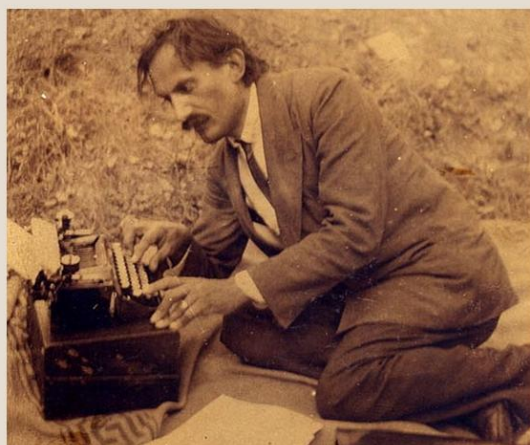
	• Jónás imája					
38-42.	Tanulói feladat: • Irodalomtörténeti idézetek a műről + a vers • Nektek mit jelent? • Neked mit jelent? • Melyik tetszett legjobban? Befejezetlen mondatok (egészítsék ki)	Közös munka	Visszacsatolás, értékelés Reflektivitás	Csoportmunka		Kivetített idézetek Füzet Cetlik
42-44.	Házi feladat kiosztása: • Keresd meg a Babits-motívumokat Kovács András Ferenc <i>Pro domo</i> versében, indoklással	Házi feladatra előkészítés	Íráskészség fejlesztése	Frontális munka	Házi feladat	Füzet
44-45.	Óra végi értékelés	Közös munka	Értékelés	Frontális munka	Visszacsatolás, a tanulók értékelése	-

2. A digitális prezentáció

BABITS MIHÁLY: JÓNÁS IMÁJA

Kis Zoltán, Nagy Georgina

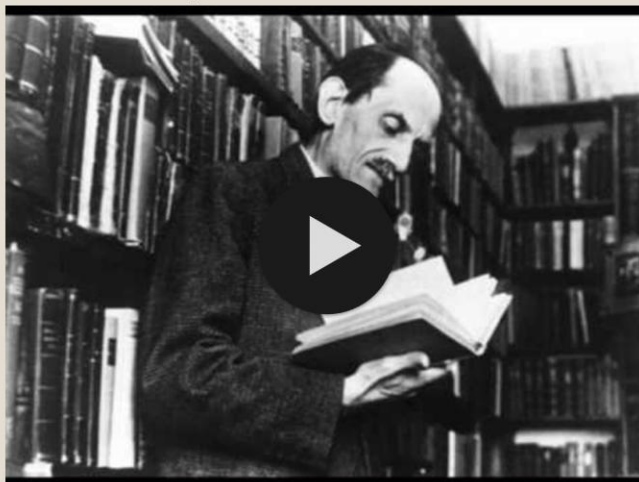

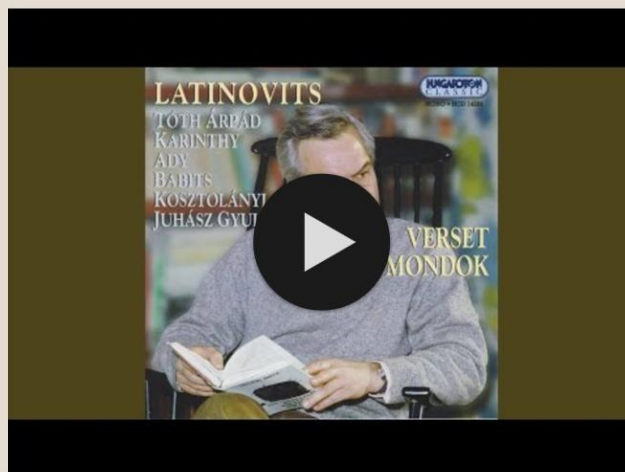
Babits Mihály interjúja Cs. Szabó Lászlóval

Babits Mihály: Esti kérdés

Latinovits Zoltán felolvasása: Jónás imája

Jónás könyve

- Elbeszélő költemény
- Ószövetségi történet (Jónás próféta könyve) újraírása
- Próféta szerep

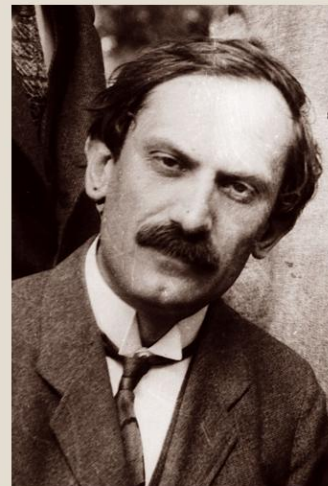
Jónás imája - verselemzés

- Mi a műfaja?
 - Ima, fohász
- Kinek a fohásza?
 - Beteg Babits utolsó elkeseredett fohásza
- Miért csatolja Jónás könyvéhez?
 - Jónás maga a lírai én
- Hány egységre lehet osztani?
 - 2 egység → 1. egység (1-6 sor) panasz → 2. egység (7-26. sor) fohász

Jónás imája - verselemzés

- Milyen a hangulata?
 - 1. egység → nyugalom
 - 2. egység → nyugtalanság, zaklatottság
- Miket ír Babits nagybetűvel? Miket szimbolizálnak?
 - Gazda = Isten, Cethal = halál
- Mit jelképez a patak?
 - Természeti kép, kezdet és vég, beszédflowam szimbóluma
- Mi a vers főmondanivalója?
 - Beszél-szólhassak motívum, hang megtalálása

Babits „elnémulása”

S ha kiszakad ajkam, akkor is, (...)
ha szétszakad ajkam, akkor is, (...)
s ha ajkam ronggyá szétszakad, akkor is (...)
(Húsvét előtt, 1916)

Szavak, ti mondatlan szavak,
meddig biztassalak?
Mit ültök rokkant ajkamon,
mint dermedt madarak?
(A könnytelenek könnyei, 1920)

Bár lenne a hangom tiszta és éles, mint intő csengőké!
(...)
mi jogotok beszélni többé?
Nekem van rá jogom!
(Csonka Magyarország, 1923)

bátran
szólhassak s mint rossz gégémből telik
és ne fáradjak bele estelig
vagy míg az égi és ninivei hatalmak
engedik hogy beszéljek s meg ne haljak.
(Jónás imája, 1939)

Irodalomtörténeti idézetek

- „Az én egyrészt eltávolodott, nagyon is felülről-látottá lett – a Jónás „epika”, cselekmény, figurális ábrázolás –, másrészt szorosabban azonosult alteregójával, mint a kezdeti tárgyiasságban; pláne, ha hozzászámítjuk a műhöz a Jónás imáját is, ezt a gyönyörű ön-leleplezést.” (Nemes Nagy Ágnes: A hegyi költő)
- *Megítélésem szerint a Jónás imája alapszituációja, a „szavak hűtlensége” és a „kiáradt patakként” funkcionáló szólam a hangnélküliség allegóriája.* (Wirágh András: Cethal és verstan, avagy röviden a Jónás imája kontextusairól)

Kortárs irodalommal párhuzam

- Kovács András Ferenc Pro domo című versében keressük ki a Babits motívumokat!

3. Tanulói kérdőív a tanóráról

Mennyi többletet adtak az óra élvezhetőségéhez a kivetített képek és a digitális prezentáció? *

- ☐ Valamennyire élvezhetőbb volt
- ☐ Sokkal élvezetesebb volt
- ☐ Rendkívül élvezetes volt

...

Mennyi többletet adtak az óra élvezhetőségéhez a lejátszott hanganyagok? (a vers művészi meghallgatása és Babits Mihály saját hangján előadva) *

- ☐ Nagyon keveset
- ☐ Valamennyire élvezetes volt
- ☐ Sokkal élvezetesebb volt
- ☐ Rendkívül élvezetes volt

Melyik feladat tetszett a legjobban? *

- ☐ Közös verselemzés
- ☐ Mesterséges intelligencia által generált képek
- ☐ Csoportmunka az idézetekről

Mi volt a legérdekesebb számodra az órán? *

- ☐ Vizuális segédanyag
- ☐ Hanganyag
- ☐ Interaktivitás
- ☐ Babits Mihály elnémulása

Közelebb kerültél-e Babits Mihály költészetéhez? Miért? *

Rövid szöveges válasz

.....